

ALEX. LAPEDATU

MOMENTE CULTURALE ȘI POLITICE

CUVÂNTĂRI

(31 Octomvrie 1923 – 31 Martie 1926)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BUCUREȘTI, TIPOGRAFIA
CARTILOR BISERICESTI
1926 . . . . .

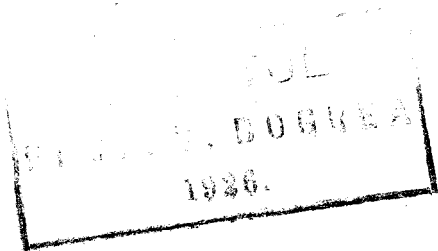
ALEX. LAPEDATU

MOMENTE CULTURALE ȘI POLITICE

CUVÂNTĂRI

(31 Octomvrie 1923 – 31 Martie 1926)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

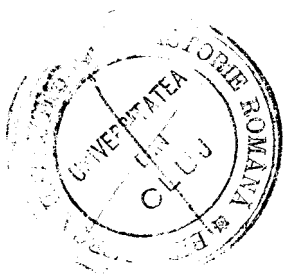

BCU Cluj-Napoca

4060 028 4201

BUCUREȘTI, TIPOGRAFIA
CĂRȚILOR BISERICEȘTI
1926 . . . . .

Dacă adun și retipăresc în această broșură cuvântările pe cari a trebuit să le rostesc în diferite ocaziuni, ca titular al Departamentului de Culte și Arte ori ca reprezentant al Guvernului din care am făcut parte, nu este pentru că le-ași atribui vre-o importanță mai deosebită de cât au în genere astfel de lucrări trecătoare.

În adevăr, considerate în parte, cuvântările acestea nu au interes de cât în cadrul momentelor și circumstanțelor în cari s'au rostit. Adunate laolaltă, ele sunt însă de natură să vădească preocupările și acțiunile, multiple și variate, ale vremilor noastre de refacere și consolidare națională, sub raport cultural și politic.

Pentru acest motiv, am socotit că nu fac rău punând aceste cuvântări — în cari nu au intrat, firește, acele cu caracter politic de partid — la îndemâna acelor cari, azi ori mâine, vor căuta ca și după astfel de mărturii să cunoască și aprecieze preocupările și acțiunile amintite.

MOMENTE
CULTURALE ȘI POLITICE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1.

La luarea în primire a Departamentului.

— 31 Octomvrie 1923 —

Imprejurări de oportunitate politică au adus cu sine să vin astăzi în mijlocul domniilor voastre ca titular la Departamentul de Culte și Arte. Și vin, mărturisesc sincer, cu liniște și încredere. Cu liniște, pentru că-mi cunosc bine viitorii colaboratori, pe cei mai mulți de pe vremea când am lucrat și eu la acest Departament — pe atunci numai o Administrație a Casei Bisericii — în calitate de secretar al Comisiunii Monumentelor Istorice. Cu încredere, pentru că știu cum prin silințele și priceperea prea stimatului meu predecesor, a d-lui Constantin Banu, s'a pregătit aci o însemnată și prețioasă lucrare, care îmi va ușura mult sarcina sub raportul legislativ și politic.

Dar dacă vin, cum zic, cu liniște și cu încredere, mai vin, domnilor, cu două simțăminte ce m'au călăuzit în toate acțiunile vieții: cu simțământul datoriei totdeauna împlinite și cu simțământul răspunderii pentru tot ceia ce trebuie să făptuesc din îndemn propriu ori din însărcinarea altora. Cu aceste simțăminte călăuzitoare și cu concursul d-v. devotat și priceput, nu mă îndoiesc că-mi voi putea duce cu bine la capăt sarcina — de rândul acesta mai mare ca ori când — ce mi s'a dat și că voi putea astfel răspunde în mod onorabil deosebitei încrederi ce s'a pus, cu această ocazie, în modestele mele puteri.

Mulțumind deci cu grațitudine și recunoștință d-lui Constantin Banu pentru binevoitoarele și măgulitoarele cuvinte cu cari m'a întâmpinat, țin să-l încredințez că mă voi sili să conduc acest Departament cu aceeași grijă și râvnă pentru binele obștesc și pentru folosul Statului, cu care l-a condus și d-sa, iar d-v., domnilor, vă zic, ca la niște vechi cunoscuți și amici: bine v'am găsit.

La instalarea P. S. Nichita Duma în scaunul de Episcop al Argeşului.

— 18 Noemvrie 1923 —

Acum că s'a săvârşit ultimul act formal pentru instalarea P. S. Tale în scaunul de Dumnezeu păzitei eparhii a Argeşului, îmi cade mie, ca ministru al Cultelor, datoria să-Ți spun primele cuvinte de salutare și Ți le spun, Prea Sfintite, din toată inima, încredințat că vei fi și aci, în fața celui mai strălucit altar al pietății străbune, aceia ce ai fost și'n modestele bisericuțe de lemn, unde ai slujit până acuma — păstorul bun și blând al credincioșilor, bărbatul zelos și devotat al neamului.

Căci dacă voia celui Prea Inalt Părinte Ceresc, Te-a orânduit să vii de pe marginea Câmpiei Ardealului, din țara fostei noastre robii milenare, în Argeșul Basarabilor, fondatori ai Statului român, în locul celor mai mărețe ctitorii din câte s'au durat vre-o dată pe pământul românesc, știu că pic de trufie sau de vre-o altă deșertăciune nu s'a strecurat în sufletul P. S. Tale și, ca Episcop astăzi al Argeşului, ai rămas, ca păstor și ca om, tot protopopul de ieri al Reghinului.

Te-ai pătruns însă, cum ai dovedit-o prin cuvântarea rostită în fața M. Sale Regelui, cu ocazia inves-

---

titurii, de întreaga tradiție a vieții bisericești și naționale din această eparhie a țării și Te-ai identificat cu năzuințele cele mai frumoase ale ierarhilor ce au păstorit-o pe vremuri. Continuând opera lor, P. S. Tu ești chemat însă să aduci în această viitoare lucrare bisericească și lumească rosturile sufletești deosebite ale Bisericii noastre de peste munți și să fii, în situația ce ai dobândit și demnitatea ce reprezinți, unul dintre acei ce vor contribui, cu înțelepciune și seriozitate, la opera mare și însemnată a unificării și organizării Bisericii noastre naționale.

Îți urez deci, Prea Sfințite, ca atâta vreme cât Bunul Dumnezeu Te va ține în acest Scaun de păstorire vlădicească să-Ți dea sănătate și putere de muncă ca să poți lucra pentru binele și fericirea Bisericii ale cărei începuturi de organizare le-au pus glorioșii Voivozi ce odihnesc somnul lor de veci în mormintele pe cari vei avea să le păzești și ocrotești de azi înainte ca Episcop al eparhiei Argeșului.

La decorarea P. S. Episcop al Oradiei, Roman Ciorogariu.

— 13 Ianuarie 1924 —

M. S. Regele, ca să dea un semn vădit, exterior, de înalta Sa recunoaștere pentru prețioasele și îndelungatele servicii ce ai făcut Bisericii românești, a binevoit a-Ți acorda, P. S. domnule Episcop, una din cele mai de seamă distincțiuni ce se conferă bărbaților bine meritați ai neamului. Și Ți-a acordat această înaltă distincțiune, nu numai pentru serviciile ce ai prestat Bisericii, ci și pentru cele, tot atât de prețioase, ce ai făcut pentru cultura și pentru cauza noastră națională.

Timp de 40 ani, ca profesor și director al Seminarului pedagogic și teologic din Arad, ai pregătit generațiile de învățători și preoți cari au propagat și susținut cultura românească în aceste părți extreme ale neamului, luptând însuși, cu condeiu și cu fapta, tenace și îndârjit, așa cum Ți-a fost sufletul, pentru realizarea idealului românesc. Iar când ceasul mântuirii a sosit, când am intrat în pământul făgăduinței și când mulți s'au clătinat în credință, P. S. Tu ai rămas tare și neînfrânt, înfruntând toate primejdiile, stând față cu moartea și așteptând, plin de nădejde, oștile biruitoare ale Regatului, cari Te-au scos în triumf de sub

porțile temniței, unde Te închiseseră și Te condamnaseră vrăjmașii.

Chiar și după asta paharul amar al suferințelor nu s'a depărtat de la P. S. Ta, căci Ți-a fost rânduit să cazi victimă odiosului atentat dela Senat, săvârșit de criminalii ce își închipuiau că pot sdruncina cu acest atentat ființa patriei române întregite. Bunul Dumnezeu Te-a mântuit însă ca să Te poți bucura la cinstitele bătrânețe de recunoștința neamului, ce astăzi se îndreaptă asupra P. S. Tale de la Acel care se găsește în fruntea noastră a tuturor — de la M. S. Regele.

Personal, ca ministru al Cultelor și ca admirator al P. S. Tale, mi-am ținut de plăcută datorie să-Ți prezint însumi înalta distincțiune regală. Felicitându-Te, în numele meu, ca ministru al Cultelor, și în numele Guvernului, îți urez, domnule Episcop, acum, în ajunul noului an, sănătate și putere, ca să poți fi încă multă vreme stejar neclintit al Bisericii și al neamului în aceste — atât de nefericite în trecut — regiuni bihorene.

La decorarea octogenarului scriitor Ștefan Cacovian, în Alba-Iulia.

— 20 Ianuarie 1924 —

....Și acum, mult onorate și mult venerate d-le Cacovian, mă întorc către d-v. să vă comunic, oficial, că M. S. Regele, cunoscând și apreciind, în toată valoarea ei, opera d-v. literară, a bine voit a vă decora cu medalia „Bene Merenti” cl. I, — distincțiune ce se acordă celor ce și-au câștigat, cu fructul talentului și activității lor, merite netăgăduite și indeobște recunoscute, în domeniul literilor și artelor.

Această înaltă distincțiune trebuie să vă fie cu atât mai prețioasă, cu cât ea vine să consacre o operă literară, pe care puțini o cunosc și numai câțiva în întregimea ei. Căci d-v., d-le Cacovian, nu ați scris în cel o jumătate de veac și mai bine pe care l-ați consacrat indeletnicirilor literare, nu ați scris, zic, pentru publicitate, ca să dobândiți un nume în arena literilor române, nume pe care să vă năzuiți a-l păstra și crește mereu, cu ambiția nobilă și legitimă a tuturor celor ce simt în ei, cu adevărat, puterea creațiunii artistice, ci ați scris numai pentru d-v., — pentru a răspunde dispozițiilor lăuntrice ale sufletului d-v., de literat și artist.

Căci cei ce au fost în măsură să cunoască și să aprecieze talentul d-v. literar și râvna neobosită pentru cul-

tivarea lui în folosul culturii naționale — unii dintre foștii conșcolari dela Liceul din Blaj și dintre colegii și prietenii dela Academia de Drepturi din Sibiu și dela Facultatea de Litere din București — nu mai sunt, vai, de mult printre cei vii. Iar cei ce au venit pe urma lor, generațiunea contemporanilor mei, cari v'au cunoscut, d-le Cacovian, din minunata legendă a „Florii Soarelui” — exungue leonem — reprodusă în Crestomatiile lui Miron Pompiliu și Virgiliu Onitiu, nu știau aceia ce numai cei mai intimi ai d-v. știau: că modestul autor al acestei cap-d'opere, bătrânul jude din Bălgradul lui Mihai Viteazul, posedă, în saltarele mesei sale de lucru, o întreagă și nestimată operă literară inedită, — de legende, de fabule, de traduceri din marile poeme epice universale, de povești populare ardelenesti . . . .

Intr'adevăr, legendele d-v., scrise după modelul celor ale lui Alecsandri, gloriosul poet sub a cărui covârșitoare influență literară a stat generația tineretelor d-v., nu sunt numai niște simple imitațiuni ale acestora. Căci, deși scoase din acelaș izvor bogat și nesecat al legendelor populare și tradițiilor istorice ale neamului românesc, prin forma, prin haina lor literară, mai simplă și mai naturală, ele sunt mai apropiate geniului de simțire, de exprimare, a poporului ce le-a creat și de aceea vor rămânea, ca și acelea ale lui Alecsandri pentru vremea lor, ceia ce literatura noastră a produs mai de seamă și mai artistic sub acest raport.

Dela acest gen literar, frumos, plăcut și așa de accesibil sufletului omenesc, ați trecut, d-le Cacovian, ca și maeștrii cei mari, de rasă, la cel mai dificil, ca fond și ca formă, dintre genurile literare și în care, în toate literaturile, din toate vremile, foarte puțini, numai cei mai aleși, au reușit — la fabulă.

Cele câteva bucăți literare de acest soi, ce vi s'au

putut smulge și publica până acum, sunt de natură să ne prevestească ce revelație va fi pentru înțelegătorii și iubitorii de literatură românească publicarea întregii d.-v. colecții de fabule, care vă va pune, negreșit, alături de Grigore Alexandrescu, deosebindu-vă de acesta, ca și de Alecsandri pentru legende, prin faptul că și aci d.-v. ați rămas, ce privește modul de cugetare și de expunere, mai aproape de mentalitatea poporului nostru dela care v'ați inspirat, exclusiv, în alegerea și inventarea subiectelor fabulelor ce ați scris.

Cunoscător adânc al literaturilor clasice și moderne, pe care vi le-ați apropiat, direct, din originalele lor și iubitor pasionat cu deosebire al poeziei epice, d.-v, om de bun simț și neîncrezut în puterile sale, nu v'ați încumetat, ca alți înaintași, în epopei originale, deși poate ați fi isbutit mai bine de cât dâșii, — ci v'ați mulțumit a da literaturii noastre traduceri cât mai fidele și mai artistice din epopeile marilor literaturi europene, alegând pentru acest scop pe titanul poeziei epice nordice — pe Ossian, traducere ce va îmbogăți, negreșit, literatura română, atât de slab înzestrată până acum în această privință.

În sfârșit, născut din popor, în Ciugudul moșilor și strămoșilor d.-v., trăind o viață întreagă, îndelungată cât două ale altora, în mijlocul poporului nostru de pe valea Mureșului și din munții Apuseni, plăcându-vă a cerceta și pătrunde cât mai adânc firea, limba și simțirea acestui popor, alergând cu scumpătate, pentru opera d.-v. literară, ceia ce el posedă mai bogat ca fond sufletească și mai expresiv ca produs literar, minunatele sale povești, ați cules și redactat o întreagă colecție de atari creațiuni ale geniului nostru popular.

Colecția aceasta de povești, după arătarea priceperilor ce o cunosc, va fi, pentru Transilvania, ca și poveștile lui Ion Creangă pentru Moldova, o sursă abondentă de forme și expresii populare pentru îmbogățirea literaturii noastre culte, cu toate că, în

deosebire de marele povestitor moldovean, care, potrivit naturii și dispozițiilor sale sufletești, a preferat, în alegerea subiectelor sale, spiritul glumeț și satiric al poporului, d-v. ați preferat, potrivit naturii și dispozițiunii proprii sufletești, spiritul duios, sentimental, al poveștilor noastre.

Autor și depozitar al unei atari comori literare, alcătuită cu răbdarea și seriozitatea tuturor operilor temeinice și durabile, în împrejurări ale vieții noastre naționale din cele mai vitrege și în condițiuni materiale personale din cele mai grele, d-v, scumpe și venerate d-le Cacovian, reprezentant întârziat al unor generații apuse de idealști entuziaști, ați rămas în mijlocul lumii celei nouă, complect refăcută, acelaș vizionar al tinerețelor dv. care își mai închipue că ar putea da la iveală, acum, că a sosit timpul, această întinsă operă literară, fără ajutorul altora, cu economii făcute dintr'o biată leafă de judecător.

Dar apreciatorii v'au descoperit totuși în liniștea și seninătatea d-v. olimpică din preajma cetății de încoronare a primului Rege al României întregite și vin astăzi, plini de respect și admirație, să tulbure această liniște și seninătate a nestorului literaților români, cu omagiile lor, pe cât de târzii, pe atât de bine meritate.

Și M. S. Regele vine cel dintâi să vă dea înalta sa recunoaștere, binevoind a vă conferi, din toată inima, cum am constatat atunci când am avut onoarea să prezint spre semnare regalul decret ce vă remit—madalia pentru merite literare și artistice, pe care au avut-o și purtat-o un Alecsandri, un Ion Ghica, un Odobescu, un Hajdeu, un Maiorescu, un Coșbuc și care va împodobi de azi înainte și pieptul lui „tata Cacovian“, cum vă zic, cu familiaritate, concetățenii d-v.

Ca ministru la Departamentul de Culte și Arte am ținut să vi-o remit însumi, asociindu-mă în acest fel la

omagiile pe care vi le aduc organizatorii acestei frumoase serbări: d-nii profesori Vasile Bogrea și Ioan Paul, colegii mei dela Universitatea din Cluj, și d-nul G. T. Kirileanu, adâncul cunoscător al literaturii noastre populare și sincerul admirator al celor ce au avut darul și zelul de a pune în valoare, prelucrând-o, această literatură.

Mai mult însă de cât ca ministru al Artelor, am ținut să vă aduc această distincțiune și în altă calitate, pe care rog această numeroasă și aleasă adunare să binevoiască a-mi îngădui să o relevez, deși de ordin personal: în calitate de cel mai apropiat al unuia din prietenii și colegii de la școlile din Sibiiu, cu care, înrudit prin aceleași dispozițiuni sufletești, d-v., d-le Cacovian, ați făcut cele dintâi încercări literare serioase, coleg și prieten pe care l-ați pierdut iată sunt acum 46 de ani și care nu era altul decât părintele celui ce vă vorbește, fostul scriitor și profesor la Liceul român din Brașov, dr. Ioan Al. Lapedatu.

Cu acest sentiment de iubire și venerație pentru om, de respect și admirație pentru literat, vă rog să primiți, odată cu înalta distincțiune regală, urările mele cele mai sincere și mai călduroase de sănătate, ca să vă puteți vedea bogata și prețioasă operă literară dată la iveală, cu concursul tuturor celor ce își vor ține de datorie patriotică să vă sprijine în acest scop, datorie de la care nu poate lipsi Ministerul îndatorat a susține și patrona cultura noastră națională — Ministerul de Instrucțiune, prin Casa Școalelor.

La a 25-a aniversare a fundării Școalei superioare de arhitectură.

— 9 Martie 1924 —

Pentru cei ce vor cerceta în viitor năzuințele și silințele predecesorilor și contimporanilor noștri de a imprima culturii superioare la Români — în domeniile unde aceasta era, firește, cu puțință — un caracter propriu, național, o constatare se va impune netăgăduit : că, de la început, de când adică s'a creat și la noi o asemenea cultură, s'au manifestat tendințe și s'au produs lucrări, chiar și în domeniul artistic, pentru ca această cultură să fie îndrumată, în dezvoltarea ei, în sens românesc.

Căci, iată, în ce privește, bunăoară, arhitectura, alături de arheologi și istorici, cari studiau monumentele străbune ca mărturii ale trecutului nostru cultural, — artiștii și arhitecții au cercetat aceste monumente sub raportul preocupărilor lor speciale, pentru a da la iveală elementele și motivele de origină și formațiune indigenă și pentru a le aplica, în mod practic, la lucrările lor.

Așa se face că, simultan cu cercetările și studiile teoretice ce se întreprindeau în această direcție, în opera creatoare a arhitecților români moderni s'au încadrat — mai întâi timid și sporadic, apoi din ce în ce mai hotărît și sistematic — aproape toate ele-

mentele și motivele de căpetenie ale vechei noastre arte de clădit, dând acestei opere un caracter specific, de natură a face chiar și pe cei mai exigenți să recunoască putința realizării unui stil național în arhitectura românească.

Ca rezultat al acestor frumoase și laudabile tendințe și lucrări se explică, de sigur, mișcarea, publicistică și profesionistă, a arhitecților noștri de pela 1890, mișcare plină de entuziasm și râvnă și care avea de scop pe deoparte afirmarea unei direcții naționale în arhitectura indigenă, iar pe de alta apărarea monumentelor istorice și artistice împotriva unor restaurări făcute după concepții și metode străine înțelegerii și simțămintelor noastre.

Și de sigur apoi că, tot ca rezultat al acestei mișcări, se explică faptul că, după repetate încercări oficiale neisbutite, începute încă la 1864, s'a putut înființa, din inițiativa particulară a Societății arhitecților români, la 1892, prima școală națională de arhitectură la noi — aceia al cărei jubileu de 25 ani de existență îl sărbătorim astăzi.

Nu eu, domnilor, sunt chemat a vă arăta, cu această ocazie, împrejurările în cari s'a înființat și greutatețile de tot soiul cu cari a avut să lupte această școală de atunci încoace; cine sunt acei ce au lucrat mai mult și mai cu folos pentru susținerea și propășirea ei în un pătrar de veac de existență; idealismul și entuziasmul ce s'au cheltuit, munca și priceperea ce s'au depus, râvna și sacrificările ce s'au făcut în tot acest timp pentru a o aduce acolo unde ea se găsește astăzi.

Alții, cu o mai bună și deaproape cunoaștere a faptelor și cu mai multă competență specială, vă vor spune toate aceste lucruri, necesare a fi adunate și amintite cu deosebire în momente solemne ca cele ce petrecem acum. Ceia ce-mi incumbă mie este ceia ce

se impune tuturor celor ce, trăind și participând la viața culturală românească din ultimele decenii, au căutat să-și dea seama de cele ce se petrec în diferite domenii de manifestare ale acestei vieți.

Și anume, că, în deosebire de alte așezăminte de cultură superioară, școala aceasta nu este instituțiune de import, ci este izvorită din necesitățile însăși ale vieții culturale românești. Căci, deși întemeiată și susținută de bărbați ce și-au însușit pregătirea lor specială în școlile mari ale Apusului, aceștia n'au înțeles să facă din ea o simplă imitație, mai slabă și mai palidă, firește, a acestora, ci s'o adapteze, dela început, conștient și consecvent, trebuințelor noastre culturale speciale.

Și rezultatele pe cari Școala națională de arhitectură le are la activul ei de un pătrar de veac vădesc faptul cu prisosință. Căci, dacă avem azi, în țara cea veche, un corp tehnic bine pregătit sub raport artistic care încadrează serviciile publice de edilitate și arhitectură, dacă poate fi vorba serios și la noi de un stil propriu, național, în arta de clădire, dacă monumentele noastre istorice sunt cercetate și studiate temeinic și din punct de vedere arhitectonic și dacă, în fine, există un interes așa de pronunțat pentru creațiunile și manifestațiunile artistice ale vechei culturi românești, toate acestea sunt, în cea mai mare parte, rezultate ale Școlii naționale de arhitectură.

Rezultatele acestea sunt datorite, negreșit, activității tuturilor celor ce, în acești 25 ani din urmă, au contribuit la susținerea și propășirea școlii. Deasupra lor însă, pentru observatorii mai de departe, din afară, stau trei personalități creatoare, organizatoare și diriguitoare. Întâiu, acel care, prin prestigiul talentului și operei sale, prin entuziasmul și iubirea sa pentru artă în genere, pentru arhitectura națională în particular și

prin râvna și devotamentul pentru școlarii săi, a format și crescut pe cei mai mulți — profesori și elevi — din susținătorii școlii — neuitatul Ion Mințu. Al doilea, acel care, înțelegător superior al problemelor de cultură națională, reorganizator al învățământului nostru public și animator al tuturor operelor de propășire culturală românească, a văzut și a recunoscut importanța și necesitatea Școlii naționale de arhitectură, dându-i cadru și formă statornică, ca instituțiune de Stat și oferindu-i mijloace noi de lucrare și dezvoltare — fericitul Sp. C. Haret. Al treilea, bărbatul de cultură și autoritate, de voință și energie, cu spirit real și practic, cu simțământul de legalitate și ordine, care, coordonând mijloacele, diriguind activitatea tuturor colaboratorilor săi, a dat Școlii însemnătatea ei actuală — d. director Ermil Pangrati.

Exprimând omagii de pietate și recunoștință pentru memoria celor dintâi și aducând tributul sentimentelor de grațitudine și respect pentru cel din urmă, Ministerul Cultelor și Artelor, prin cel care vremelnic îl reprezintă și are onoarea de a prezida această serbare, se simte obligat să declare că Statul român socoate de înalta sa datorie să susțină, cu toate puterile, această instituțiune de cultură superioară și națională.

Și aceasta nu numai pentru ceia ce a făcut în trecut și pentru ceia ce reprezintă în prezent, cât, mai ales, pentru ceia ce e menit să îndeplinească în viitor, în România întregită, unde, în noile teritorii, direcțiuni culturale streine geniului nostru național și dezvoltări noastre istorice, au dat, în domeniul artistic în genere arhitectonic în special, îndreptări, altele de cât cele ce convin înțelegerii și simțământelor noastre — îndreptări pe cari Școala națională de arhitectură e chemată să le cerceteze și dezvolte în sens românesc.

Dacă greutățile anilor de refacere au împiedicat

Statul să continue lucrările începute înainte de război pe seama Școalei superioare de arhitectură — clădirea palatului său și procurarea mijloacelor tehnice trebuitoare complectării și reorganizării învățământului său, să nădăjduim că viitorul foarte apropiat va aduce cu sine terminarea acestor lucrări, prin care se vor îndeplini trebuințele neapărate ale instituțiunii ce sărbătorim.

Ce mă privește, de voi putea contribui, pe vremea cât voi fi în capul Departamentului de Culte și Arte, la atingerea acestui scop, voi adăoga, domnilor, și vă rog să binevoiți a mă crede, la satisfacțiile durabile ale vieții mele, una pe care voi prețui-o mai mult decât pe ori care alta.

Cu această bună nădejde, termin, făcând Școalei superioare de arhitectură, la jubileul ei de două zeci și cinci de ani, din toată inima urarea pe cât de bătrână ca întrebuințare, pe atât de tânără ca avânt:

Vivat, crescat, floreat!

La serbarea zilei de $\frac{3}{16}$ Mai, în Blaj, 1924

Sunt și eu stăpânit de aceleași sentimente cari vă domină pe toți câți ați participat la mărețele serbări comemorative de azi, sentimente de adâncă pietate și de înaltă admirație pentru generațiile de premergători, cari, cu râvnă și idealitate, au lucrat aci pe tărâmul vieții culturale și naționale, pregătind vremurile de glorie pe cari le-am ajuns noi.

Pe lângă aceste sentimente mai port însă în sufletul meu un sentiment, pe care, negreșit, îl împărtășesc toți cei ce, ca și mine, sunt azi oaspeți ai acestui clasic orașel, — sentiment de sinceră și călduroasă prețuire pentru năzuințele și silințele nobile, prin cari conducătorii și cărturarii Blajului înțeleg să continue opera predecesorilor, în acelaș spirit și în acelaș scop.

Fac această mărturisire nu pentru a măguli, ci pentru a satisface o cerință a sufletului meu din acest moment: să dau expresie convingerii ce mi-am făcut din studiul trecutului și din cunoașterea oamenilor de azi ai Blajului, că aci se lucrează, conștient și patriotic, pentru susținerea celei mai frumoase tradiții de cultură națională la Români de dincoace de Carpați.

Și fiindcă îmi dau seama de valoarea acestei tradiții în sine și de importanța ei în viața morală a poporului nostru, mi-am ținut totdeauna de datorie ca în împrejurările în care am fost și cu mijloacele ce am

avut să susțin și eu năzuințele și silințele de cari am vorbit ale cărturarilor din Blaj, în scrierile mele ca și în modesta mea activitate publică dinainte de a fi fost chemat în guvern ca ministru al Cultelor.

Iar ca să dau o dovadă concretă de această constantă atitudine a mea și în această din urmă calitate, iată vă aduc premiul instituit de predecesorul meu, d. C. Banu, de lei 5000, spre a se decerne celui mai distins cleric al seminarului din Blaj în această zi, în care se comemorează și rolul frumos pe care înaintașii săi de la 1848 crainici ai mării adunări din 3/16 Mai, l-au avut.

Vă aduc și pe arhitectul care să facă planurile lucrării de renovare a ruinatei capele mitropolitane, unde odihnesc somnul lor de veci marii episcopi ai Blajului, lucrare de care m'am interesat încă înainte de a fi în guvern, ca președinte al Comisiunii Monumentelor Istorice din Cluj, și pe care acum, ca ministru al Cultelor, cred că voi avea mijloace să o pot realiza.

Și vă mai aduc, pentru I. P. S. Mitropolit, semnul de recunoștință al statornicei și devotatei sale activități în serviciul Școalei și Bisericii, pe care M. S. Regele, la propunerea mea, a binevoit să i-l acorde: Răsplata muncii pentru Biserică.

La punerea pietrei fundamentale a palatului Societății filarmonice „Lyra“ din Brăila.

— 8 Mai 1924 —

Fără intențiune de a exagera sau măguli, pot, cred, să afirm că serbarea la care mi-ați făcut onoarea de a mă invita, pentru așezarea pietrei fundamentale a palatului Asociațiunii filarmonice „Lyra“, trebuie să fie privită ca un eveniment de seamă în viața culturală a orașului Brăila. Căci, în toate timpurile și la toate neamurile, promovarea artelor s'a făcut cu deosebire prin inițiativa privată. Și adesea măsura de apreciere a nivelului cultural a unei societăți o dă modul cum ea a simțit trebuința să cultive artele.

Ori, faptul că acest viitor palat e destinat a fi consacrat unor îndeletniciri de superioară manifestățiune artistică, dovedește că societatea brăileană, simțind necesitatea ridicării lui, se găsește într'un stadiu de cultură care-i face, desigur, onoare. Aceasta cu atât mai vârtos, cu cât opera Asociațiunii filarmonice „Lyra“ se pornește în vremuri când, pentru realizarea ei, nu este nevoie numai de hotărîre și energie, ci și de încredere și entusiasm — calități pe cari nu le posed astăzi decât acei ce, având în sufletul lor alese însușiri artistice, dispun și de mijloace materiale necesare, cum, din fericire, se găsește, printre inițiatorii și conducătorii d-v., d. George Cavadia.

Făcând această constatare, sunt dator, ca șef al Departamentului de Culte și Arte, să exprim public omagii bine meritate acestor talentate și generoase persoane, fără de cari, de sigur, lucrul nu s'ar fi putut îndeplini nici așa de curând și nici așa de serios și să le asigur, în acelaș timp, de tot interesul pe care oficialitatea trebuie să-l aibă pentru susținerea operei lor.

Căci, în ciuda tuturor greutăților de azi, d-v., Brăilenei, sunteți în stare să creați și să susțineți instituțiuni și opere de artă, cu mijloace proprii, contribuind astfel la progresul vieții culturale de care orice societate, orice popor, trebuie să fie gelos.

Intr'un oraș unde de abia s'a îndeplinit opera de românizare a vieții economice, d-v. veniți acum, cu încredere și entusiasm, să îndepliniți opera de afirmare a culturii noastre naționale, în toate domeniile de manifestare, până la cele mai superioare, cum este arta căreia-i este închinată clădirea ce va să se înalțe pe acest loc.

Fac cele mai sincere și călduroase urări ca lucrul început să continue cu stăruință și să se săvârșească spre mulțumirea și placul tuturor, pentru că'n noul lăcaș să-și așeze casa sa Muza căreia-i este dedicată activitatea Asociațiunii „Lyra“ și pe care și până acum a știut-o ocroti și cultiva.

Conducătorii și sprijinatorii acestei Asociațiuni sunt acei ce-și vor câștiga, prin opera lor, drept la respectul și recunoștința concetățenilor lor, cum și a tuturor iubitorilor de progres și înălțare culturală și națională — printre cari roagă să fie socotit și acel căruia-i i s'a făcut deosebita cinste să presideze această serbare.

La distribuirea celor dintâi premii naționale pentru poezie și proză.

— Iunie 1924 —

Domnilor, v'am rugat să binevoiți a participa la această cină comună și prietinească, pentru a sărbători pe doi iluștri reprezentanți ai literilor române, exprimându-le omagiul întregii noastre admirațiuni, cu prilejul încoronării operei lor cu marile premii naționale de literatură pentru poezie și pentru proză, — premii conferite anul acesta pentru întâia oară de Statul român, prin Ministerul Cultelor și Artelor.

Mulțumesc d-lui Brătescu-Voinești pentru cuvintele măgulitoare și onorătoare pe care le-a spus și la adresa mea. Țiu însă să fac o rectificare la vorbirea d-sale. Ideia premiilor naționale pentru literatură nu-mi aparține. Ea vine dela o persoană ce regret mult că nu se găsește astă-seară în mijlocul nostru, dela d-l Alex. Mavrodi, directorul „Viitorului” și, totodată, ca deputat, membru în comisiunea bugetară a Ministerului de Culte și Arte.

Eu n'am făcut decât, recunoscându-i importanța culturală și morală, să o accept și — după ce premiile au fost înscrise în buget, cu concursul d-lui Petre Gârboviceanu, bărbatul atâtor inițiative și opere folositoare, — să caut să o realizez cu acel spirit cultural de care

vorbea eri în Academia noastră mult onoratul domn Ioan Bianu : adică să asigur, pe cât cu putință, continuitatea viitoare a inițiativei noastre, prin rânduiala și seriozitatea cu care am ținut să o realizăm din capul locului.

În acest scop am pus să se alcătuiască un regulament special de către reprezentanți ai Academiei, ai Soc. Scriitorilor Români și ai Ministerului Artelor, regulament pe baza căruia am acordat cele dintâi premii și prin care urmează ca, în anii viitori, laureații înșiși ai marilor premii naționale pentru literatură să designeze pe urmașii lor.

Astfel, socotesc că cei ce vor veni după mine la Departamentul Artelor se vor socoti obligați moralmente să continue o lucrare începută sub auspicii atât de încurajatoare și mulțumitoare. Aceasta cu atât mai mult, cu cât, cred, că nu există om de cultură în țara aceasta, care să nu țină ca o datorie a Statului nostru protecția literilor și artelor naționale, prin recompensarea morală și materială a celor ce, cu talent și râvnă, au slujit mai mult progresul lor.

Urând distinșilor literați pe care-i sărbătorim astă seară să aibă parte a încorona activitatea literară a cât mai multor din continuatorii lor pe ogorul culturii române, zic, din toată inima : Vivant sequentes!

La desvălirea bustului lui Gh. Lazăr dela Casa învățătorilor din Cluj.

— 16 Iunie 1924 —

Actul pe care învățătorimea română de dincoace de munți îl săvârșește, aci, în Cluj, în memoria lui Gh. Lazăr, nu este, de sigur, numai unul din actele de pietate și recunoștință prin cari societățile și popoarele civilizate obișnuesc să eternizeze, în bronz sau marmoră, pe seama generațiilor viitoare, imaginea marilor înaintași, pentru cazul de față, imaginea dispărută din lume acum o sută de ani, a nemuritorului întemeietor al învățământului național la Românii transcarpatini.

Nu, căci actul acesta are, socotesc, un înțeles deosebit: este un act simbolic, prin care învățătorimea română transilvană ține să afirme că înțelege să fie, chiar de acum, dela începutul vremurilor celor nouă ale vieții noastre naționale, activă și luptătoare prin școală, pentru realizarea misiunii culturale a poporului român în patria sa reîntregită.

Căci precum Gh. Lazăr și ucenicii săi au luptat, prin școală, pentru câștigarea drepturilor naționale ale neamului, drepturi azi fericit dobândite și deplin asigurate, tot așa urmașii lor trebuie să lupte din răspuțeri ca poporul acesta românesc să câștige ceia ce a pierdut în decursul veacurilor prin starea de robie și de întu-

neric în care a fost ținut și să pună în valoare calitățile culturale ale rasei sale, ca astfel să-și poată îndeplini misiunea de care vorbeam.

Pentru aceasta învățătorimea română de pretutindeni, cu deosebire însă din țările de curând liberate, trebuie să fie, nu numai plină de râvnă și idealitate, nu numai gata de jertfă și de sacrificiu, dar activă și luptătoare, așa cum a fost Lazăr și cei ce l-au urmat și secundat. Și noi nu ne îndoim că așa va și fi, căci focul sacru al înaintării și afirmării prin cultură arde în sufletul neamului nostru, cu atât mai viu, cu cât el a fost atâta amar de vreme năbușit prin mijloacele urei și ale violenței.

Iată de ce am zis, domnilor, că faptul înălțării, aci, în inima Ardealului, a acestui monument de pietate și recunoștință, pentru memoria marelui dascăl dela Sf. Sava are un înțeles mai mult de cât obișnuit, un înțeles simbolic: de afirmare sufletească a învățătorimii noastre că este capabilă și pregătită să ducă înainte, tot mai înainte, lupta de înălțare a neamului prin școală, prin cultură.

Cu aceste credințe, cari, neîndoios sunt ale noastre ale tuturor, aducând laude bine meritate celorce s'au ostenit pentru realizarea monumentului ce stă acum de față, exprim, în numele guvernului Țării, învățătorimii noastre toată încrederea și sollicitudinea pe care ea o merită pentru seriozitatea și însuflețirea ce pune în frumoasa și rodnică sa activitate.

La manifestațiunea pentru d-l Ion I. C. Brătianu în Sân-Martin.

— 7 Iunie 1924 —

Mulțumesc d-lui dr. Hâncu pentru călduroasele cuvinte adresate mie și colegului G. Cipăianu, căci este cea mai distinsă onoare ce ni se poate face de a fi numiți colaboratori ai d-lui Ioan I. C. Brătianu la opera de consolidare a României întregite.

Mulțumec apoi d-lui prim-ministru că a revendicat și pentru sine calitatea de ardelean, ca reprezentant în Parlament al țării Oltului și-l rog să binevoiască a-mi permite să relevez o omisiune a cuvântării sale : aceia că d-sa este făgărășean nu numai de doi ani și jumătate, de când a fost ales deputat, ci mult mai de mult.

Căci ca unul ce-și trage originea neamului din ținutul Argeșului, este și d-sa coboritor din acei Făgărășeni cu cari Negru-Vodă a descălecat și întemeat Țara-Românească acum 6-700 ani, țară care stă la începutul dezvoltării Statului român întregit de astăzi. Intre neamurile acelor „Negreni” au lucrat, generație de generație, înaintașii d-lui Brătianu, pentru consolidarea și dezvoltarea Țării-Românești, iar munca lor de veacuri s'a concretizat în opera politică și națională a părin-

telui său, Ion Brătianu, cel mai mare cetățean român al secolului trecut, prin a cărui lucrare vechiul Regat a devenit cel mai însemnat factor politic și cultural în Sud-estul Europei.

Un mare istoric al neamului susținea că istoria nu are legi fixe, ca științele pozitive, ci numai repetiții de acte și fapte, în dezvoltarea sa. Dacă acest istoric, Alexandru Xenopol, ar trăi azi, nu ar putea ilustra mai bine aceasta, decât arătând că ceiace s'a petrecut în țara cea veche de la războiul independenței înainte, se petrece astăzi în țara cea nouă de la războiul unității naționale încoace.

Căci i-a fost dat d-lui Ion I. C. Brătianu să săvârșiască, în mare, în jumătatea întâia a secolului XX-lea, ceiace părintele său a săvârșit, în mic, în jumătatea a doua a secolului XIX-lea: Unitatea politică a tuturor Românilor într'un singur Stat național, Încoronarea Regelui Ferdinand la Alba-Iulia și acum opera de consolidare a României întregite, pe care Ion Brătianu, tatăl, a făcut-o, pentru vechiul Regat, în 12 ani de zile, cu concursul tuturor fiilor buni și forțelor creatoare ale contemporanilor săi.

Și d-lui Ion I. C. Brătianu îi va trebui timp pentru consolidarea noii Români. Și pentru că nu suntem prezumțioși, suntem convinși că la opera aceasta însemnată trebuie să coopereze toți fii pricepuți și de inimă ai patriei, nu numai acei ai neamului românesc, ci și acei ai celorlalte neamuri pe cari împrejurările istorice i-au așezat în mijlocul nostru.

Căci România mare nu este rezultatul unui concurs norocos de împrejurări, ci este rezultatul unui destin istoric. Și România mare nu este creată pentru 25 sau 50 ani, ci este creată pentru veșnicie, ca să răspundă misiunii pentru care a fost altoit neamul nostru la Dunărea de jos — de a fi, aici, la Porțile O-

rientului, reprezentantul culturii și civilizațiunii latine și aceasta nu numai pentru binele și fericirea neamului românesc, ci pentru binele și fericirea tuturor celor ce locuiesc împreună cu noi.

De aceia, socotesc că este o datorie a lor să lucreze împreună cu noi, cu sinceritate și cu iubire, pentru promovarea scopurilor politice și culturale ale noului Stat românesc. Să nu privească cu amărăciune și cu desnădejde la greutățile care nasc în calea și a unora și a altora, pentru stabilirea raporturilor firești dintre Români și ne-români, minoritari cum li se zice astăzi, pentru că aceste raporturi nu se vor așeza în chip definitiv de cât de cei ce vor veni după noi, cari vor avea posibilitatea să lucreze cu mentalitatea și cu sufletul lumii celei noi, care acum se plămădește.

Să privească numai cu încredere la acei bărbați și conducători ai națiunii române cari au toată înțelegerea și solitudinea pentru ca aceste viitoare raporturi să se stabilească pentru folosul lor și pentru binele Statului. Numai atunci acea armonică viață internațională și interconfesională ce unii susțin că ar fi existat în Transilvania, va fi cu adevărat o realitate în România întregită, pentru că ea se va întemeia prin voința și dorința poporului celui mai numeros al acestei patrii, a poporului românesc, pe care, cei ce pretind astăzi cu atâta tărie egalitate de drepturi, l-au exclus consecvent dela bunurile și privilegiile lor, lăsându-i numai datorii și sarcini.

În fruntea acestor bărbați de Stat și conducători ai noștri, stă, negreșit, șeful guvernului de astăzi și al partidului național-liberal, d-l Ion I. C. Brătianu. Cu deplină încredere într'însul cetățenii acestei patrii, fără deosebire de limbă și religie, pot privi viitorul cu toată nădejdea că România Mare va fi, cu adevărat, Statul dorit și așteptat de toți împreună și de fiecare în parte.

La mormântul lui Avram Iancu cu prilejul serbărilor pentru centenarul nașterii lui.

— 31 August 1924 —

Abia a trecut o jumătate de veac de când s'a stins, în pământul pe care stăm azi, cu respect și admirație, sufletul zdrobit prin decepții și suferințe al celui mai de seamă reprezentant al generațiunii de revoluționari români ardeleni dela 1848, al lui Avram Iancu — și iată că idealul pentru care el a luptat, cu eroism fără de seamă: libertatea națională și independența politică a Românilor din Transilvania, a fost ajuns. Și a fost ajuns, așa cum îl afirmau chiar și conducătorii poporului nostru dela jumătatea secolului trecut, adecă pentru tot neamul, dela Nistru până la Tisa.

Ce mari și epocale evenimente și prefaceri într'un timp relativ atât de scurt, săvârșite numai prin opera pricepută și continuă a trei generațiuni succesive de luminați și inimoși patrioți, cari, deși despărțiți prin granițe politice, au lucrat totuși într'un cuget și-o simțire, cu devotament și încredere, pentru dobândirea acelorași bunuri comune, acelorași năzuințe ideale, operă la care s'a adăogat apoi imensa jertfă de sânge pe care neamul întreg a adus-o pe altarul patriei mume, atunci când ceasul acțiunii răsboinice pentru realizarea unității noastre naționale a sunat.

Azi, idealul pe care legionarii dârji și viteji ai lui Avram Iancu îl coboriseră neîmplinit în mormântul amarnicei lor decepțiuni și pe care l-au râvnit cu pasiune toți cei ce s'au pus în slujba lui de atunci încoace, este o realitate — o măreață și definitivă realitate, iar vremea proorocită a apoteozei de recunoștință pentru nemuritorul Erou al luptelor de libertate națională ale poporului român ardelean, a sosit.

Iată de ce, la mormântul acesta, spre care gândul nostru s'a îndreptat, cu mândrie și încredere, ori de câte ori am fost la încercare, ca spre un liman mântuitor, de întărire și speranță, la mormântul acesta ne găsim, azi, cu toții, fii ai patriei române mărite și reîntregite — Basarabeni, Bucovineni și Moldoveni, Dobrogeni, Munteni și Olteni, Ardeleni, Bănățeni și Ungureni — să aducem, în frunte cu însuși gloriosul nostru Suveran, prinos de evlavie și de preamărire celui ce-și doarme, acum, de sigur, liniștit și mulțumit, somnul de veci aci, — celor ce l-au urmat în luptele crunte pentru desrobirea neamului, eroi vechi și eroi noi, — bravei populațiunii din care el se trage, Moșilor aprigi și neînfrânți, și tuturor celor ce au contribuit, cu jertfa lor, la realizarea, aievea, a idealului nostru național.

Manifestația aceasta, de înalt înțeles sufletesc, are un întreit caracter. E, mai întâiu, un act de pietate și recunoștință, pe care națiunea îndăținează să-l aducă tuturor alor săi ce au luptat și s'au sacrificat pentru dânsa și cu deosebire celor ce au contribuit mai mult cu fapta lor înțeleaptă ori acțiunea lor rășboinică la pregătirea zilelor de mărire pe cari leam apucat. E, apoi, o afirmare a conștiinței de solidaritate pe care neamurile trebuie să o aibă pentru interesele de ordin moral și național și față de cari toți ai lor, fără deosebire, trebuie să fie nedespărțiți. E, în fine, încă un priej de cult patriotic, de pe urma căruia să se poată

câștiga mai multă încredere și mai multă iubire reciprocă între cei ce se închină aceluiași altare și proslăvesc pe aceiași eroi.

Din astfel de preocupări, simțite, negreșit, de toți cei buni și sinceri, a izvorât necesitatea organizării acestor mari serbări naționale pentru comemorarea centenarului nașterii lui Avram Iancu, — serbări cărora Guvernul, ca reprezentant al intereselor de care vorbeam, a ținut să le dea toată însemnătatea cuvenită, pentru ca slăvirea marelui revoluționar al Munților să se impună întregii conștiinți publice românești, — pentru ca populația în mijlocul căreia a crescut să ajungă a fi cât mai bine și mai general cunoscută, cu rolul pe care l-a avut în conservarea, cu îndârjire, a rosturilor vieții sale specifice, cu virtuțile sale răsboinice, cu extra-ordinara sa putere de rezistență și cu vestiții săi conducători revoluționari și martiri naționali, — pentru ca, în fine, locurile acestea minunate, cu reminiscențele lor istorice și frumusețile lor naturale, să ajungă a fi locuri de pelerinăgiu național, în cari sufletele să se îmbogățescă și să se desfăteze în acelaș timp.

Pentru aceasta s'au făcut, în colaborare cu Asociațiunea pentru literatura și cultura poporului român, cu distinsul și meritosul ei președinte, care a dovedit, și cu această ocazie, că ține să contribuie la opera de cultură și de educație națională a iluștrilor săi predecesori, s'au făcut, zic, lucrări și s'au ridicat monumente, care să perpetueze: unele chipuri și tradiții scumpe nouă, să arate, altele, grija și respectul ce trebuie să avem pentru locurile unde au petrecut și pentru mormintele unde odihnesc cei bine meritați dela patrie și națiune și să ne păstreze, altele, tot ceia ce poate da cunoștința și intuiția lumii speciale a Moșilor și evenimentele revoluționare petrecute aci, în munții

Apusenii ai Transilvaniei, în anii 1848—1849, pentru ca astfel pelerinii să aibă la îndemână mijloace de informație cât mai bogate și mai prețioase asupra oamenilor și faptelor prin care ei s'au ilustrat și au rămas în istoria neamului.

Dar lucrările și monumentele acestea mai au o menire: să rămână, pentru cei viitori, mărturii vii și grăitoare ale sentimentelor de admirație pe care generația de azi, a României întregite, le are și le cultivă pentru nemuritorii săi înaintași, — sentimente, pe cari, ținând să le mai mărturisească odată Guvernul țării, prin glasul meu, salută cu respect umbra glorioasă a marelui erou și se închină cu pietate mormântului său, prea-mărand în același timp virtuțile, afirmate prin veacuri ale populațiunii care a dat neamului românesc, acum o sută de ani, pe cel mai ilustru fiu al Munților — pe Avram Iancu.

Onoare și glorie amintirii lui.

La locul pe care urmează a se înălța monumentul lui Avram Iancu în Cluj

— 2 Septembrie 1924 —

Ați binevoit, Sire, să hotăriți ca mărețile serbări naționale pentru comemorarea centenarului nașterii lui Avram Iancu să se încheie aci, la Cluj, cu anumite acte festive, printre cari și acel săvârșit acum — un serviciu divin pe locul unde urmează să se înalțe monumentul pe care prima generație a României întregite ține să-l lase celor viitoare ca dovadă, neperitoare, nu numai a sentimentelor sale de admirațiune pentru memoria marelui Erou, dar și a puterii sale de creațiune artistică, ce privește întruchiparea, în bronz sau marmoră, a figurei lui ideale și simbolizarea, în acelaș fel, a faptelor sale eroice.

În orașul acesta deci, unde, dela Unire încoace, se concentrează cele mai vrednice și laudabile silințe de a se întemeia un centru de intensă viață culturală românească, printre monumentele destinate a afirma, în chip material și plastic, acest nou caracter al Clujului va fi și monumentul aceluia care prin acțiunea sa istorică, a impus neamului nostru de dincoace de Carpați un scop mai direct, mai precis și mai eficace al revendicărilor sale naționale, al aceluia ce a întrevăzut, încă dela început, de când posibilitățile restaurării domina-

țiunei române în Transilvania se arătară ca realizabile, a întrevăzut, zic, importanța acestei străvechi cetăți ca centru de viață românească. Căci lui i se atribuie și cuvintele: Până nu vom trage brazdă peste Cluj, nu vom putea domina Transilvania.

Ori, brazda aceasta s'a tras, nu cu plugul, ci și cu sabia, așa cum era încredințat că trebuie să se facă, Avram Iancu. Dominațiunea românească în Transilvania a fost restatornicită după aproape o mie de ani dela abolirea ei. Și odată cu ea s'a întemeiat și aceia ce poate da caracter specific acestei dominațiuni — noua viață culturală românească, care pulsează cu elementară vigoare în toate părțile organismului național. O seamă întreagă de lucrări și opere se fac și se inițiază pentru a servi, ca mijloace, scopurilor acestei noi vieți, sprijinite, unele, de interesele superioare și morale ale întreg Românismului.

După monumentală catedrală în curs de zidire, consacrată Adormirii Maicii Domnului, ziua de aniversare a intrării oștilor române în războiul pentru întregirea Neamului, după acest templu merit să preamărească gloria lui Ștefan-cel-Mare, ctitorul Episcopiei Vadului, și marele act al unității noastre naționale — se va ridica, aci, chiar la umbra dumnezeescului lăcaș al credinței noastre străbune, un alt monument, merit să preamărească virtuțile și jertfele prin cari poporul nostru a putut rezista deasupra tuturor celorlalte și pe toți acei care, în decursul timpurilor, au știut să dea expresie concretă, eroică, acestor virtuți și jertfe și în fruntea cărora stă, negreșit, legendarul Craiu al Munților, Avram Iancu. Căci acesta este, Sire, permiteți-mi să o spun, în concepția Majestății Voastre, monumentul ce va să se ridice pe locul hotărît — monumentul virtuților și jertfelor poporului ardelean, al tuturor celor ce au luptat în numele lui pentru în-

deplinirea idealului național, deplin și veșnic ajuns astăzi.

Apropierea celor două monumete de cari vorbesc are, de sigur, și un sens simbolic. Prin credința creștină și prin rezistența eroică și-a păstrat neamul nostru din aceste părți mai amenințate decât toate ființa sa națională, ca să poată ieși, după veacuri de robie, la limanul biruitor al vremurilor noastre, întreg, nealterat, în toate calitățile fundamentale ale sufletului său. Lor deci, credinței și eroismului, trebuesc să se închine cele dintâi monumente ale dominațiunii românești în acest oraș și să fie prin apropierea lor unul de altul, un simbol, un memento, pentru cei viitori, că numai cultivând mai departe credința și virtuțile străbune va putea nația aceasta să îndeplinească până la capăt misiunea sa istorică.

Acesta este și trebuie să fie înțelesul moral și național al monumentului, pe care poporul întreg, în frunte cu gloriosul său Rege, își ia, prin actul săvârșit aci, angajamentul solemn de a-l ridica cu prilejul comemorării centenarului nașterii marelui Erou al Munților, monument în care chipul lui, tânăr și frumos, de zeu al războiului nostru de acum optzeci de ani aproape, va apare în acea minunată atitudine de viteaz, de erou, pe care o purtăm cu toții în suflete și pe care o vom avea sub ochii noștri, ca un exemplu viu de recunoștința și admirațiunea, pe care națiunile știu să le arate și în acest fel celor mari și nemuritori ai lor.

Garanție pentru înfăptuirea cât mai curând a acestui monument ne este modul strălucit în care poporul românesc întreg, într'o desăvârșită unitate și solidaritate de simțământe, a ținut să se facă pomenirea la care am participat și, mai presus de toate, faptul că Majestatea Voastră, Sire, cu aceiași mare iubire și înțelegere pentru țară și neamul acesta, cu care ați binevoit să patronați toate actele mari și solemne ale

La sfințirea monumentelor scriitorilor români înmormâtați în cimitirul Eternității din Iași.

— 27 Septembrie 1924 —

Mi-ați făcut, domnule primar, cinstea de a mă invita la această ceremonie de pietate și recunoștință, pe care orașul în fruntea căruia vă găsiți a ținut s'o facă în amintirea și pentru prea mărirea unor iluștri scriitori și literați ai neamului.

Nicăeri, de sigur, o asemenea ceremonie nu se putea săvârși într'o atmosferă de mai caldă și mai sinceră iubire și admirație ca în acest Iași de frumoase tradițiuni culturale și de intensă viață intelectuală, în care amintirea evenimentelor însemnate și a bărbaților mari ai trecutului se cultivă cu o legitimă mândrie și cu o particulară evlavie.

Și nicăeri, iarăși, ceremonia aceasta nu se putea îndeplini într'un cadru mai duios și mai mișcător de cât în acest loc de liniște și pace veșnică, în care întâlnim, la tot pasul, pe cruci și monumente, numele și chipurile atâtor din cei mai însemnați reprezentanți ai vieței naționale din epoca renașterii noastre politice și culturale, cruci și monumente la cari se adaugă acum cele pe care le inaugurăm astăzi.

Intr'o asemenea atmosferă și într'un asemenea cadru simțim mai ușor și mai intens solidaritatea ce leagă în

aceste momente inimile noastre, ale tuturor, celor de față, prin simțimintele comune de iubire și recunoștință pentru cei a căror memorie o sărbătorim și o proslăvim, — solidaritate, care, în frământările grele ale zilelor actuale, poate fi, negreșit, spre mângâierea și reconfortarea celor ce trăesc și lucrează încă pentru susținerea și afirmarea rosturilor morale și ideale ale vieții.

Cu această solidaritate de simțiminte și înălțătoare dispoziție sufletească aducem deci întregul prinos cuvenit marilor scriitori, cari, prin talentul și zelul lor, lucrând adesea în împrejurări puțin favorabile și uneori descurajatoare chiar, au asigurat patrimoniului nostru cultural opere de remarcabilă valoare și frumusețe literară și cari, prin aceste opere, unele neperitoare, și-au câștigat dreptul la pietatea și admirația posterității.

Chipurile lor, sculptate în marmoră sau vărsate în bronz, vor împodobi de acum încolo aleele acestui cimitir național și pe dinaintea lor se vor scurge, neîncetat, generație de generație, toți ceice, cetindu-le scrierile și desfătându-se la spiritul și arta lor, vor simți necesitatea sufletească de a vedea măcar chipurile celor ce le-au creat și pe cari contimporanii le-au cunoscut aievea, animate de flacăra talentului și idealului lor.

Vor vedea astfel pe minunatul și neîntrecutul povestitor al geniului popular românesc Ion Creangă, — pe blândul și duiosul poet și filozof Nicolae Beldiceanu, — pe finul și delicatul scriitor și artist Dimitrie Anghel, — pe nuvelistul mult prețuit și literatul mult apreciat Nicolae Gane. Iar alături cu acești fii aleși ai bătrânei Moldove vor admira, negreșit, figura aspră și furtunoasă a marelui român, incomparabilului orator și neîntrecutului scriitor, plin de simțire adâncă și de frumusețe avântată, pe acel pururea neuitat Barbu Delavrancea, pe care acest generos pământ moldovenesc l-a cuprins în sânul său cald în momente istorice pe cât de dure-

roase, pe atât de încurajatoare pentru îndeplinirea idealului național al poporului român.

Și, desigur, toți cei ce vor vedea chipurile lor se vor îndrepta cu gândul și la acei ce, din simțiminte de pietate și recunoștință, le-au ridicat, având un cuvânt bun și de laudă meritată pentru ei, — cuvânt pe care socot de a mea datorie să-l exprim eu cel dintâi aci, în calitatea oficială pe care o reprezint.

Mulțumesc deci cu sinceră grațitudine tuturor celor ce au contribuit și s'au străduit pentru înălțarea acestor monumente, ieșenilor și celor ce stau în fruntea treburilor lor comunale și cari, în aceste zile de absorbitoare preocupări materiale, n'au uitat și partea ce se cuvine, în necesara operă de refacere a țării, și sufletului, — afirmând, încă odată, cu această ocazie, caracterul mai ideal al vieții publice din acest străvechiu și vestit centru de cultură națională.

Onoare lor!

La punerea pietrii fundamentale a bisericii catedrale din Bălți.

— 28 Septemvrie 1924 —

Se aşează azi, aci, în aceste părţi de răsărit ale pământului românesc, temelia unei noi catedrale episcopale a patriei reîntregite, — care să amintească următorilor, din neam în neam, epoca norocită a restabilirii stăpânirii noastre în Moldova dintre Prut şi Nistru şi, odată cu ea, începutul refacerii vieţii bisericeşti din această ţară, în vechiul şi tradiţionalul ei sens istoric.

În adevăr, prin menirea sa, catedrala aceasta trebuie să fie mai mult decât alta. Căci episcopii ce vor servi după vremuri la dumnezeescu-i altar vor trebui să facă așa acest templu, închinat marilor Impărați patroni ai legii creștine, să fie nu numai un lăcaș de închinare pentru ca credincioșii acestui pământ de strămoșească și glorioasă moștenire, ci, în acelaș timp, prin spiritul și tendințele ce-l vor domina, un lăcaș de cultură și educație națională.

Iar lucrarea aceasta se va putea ajunge prin restabilirea vechilor, tradiționalele legături ale bisericii de aci cu metropolele lor de odinioară — cu Suceava lui Iosif și Teoctist, cu Iașul lui Varlaam și Dosofteiu, — prin iubirea și răspândirea culturii române pentru luminarea și păstrarea poporului în rosturile sale străbune,

— prin educația lui sufletească în așa fel ca să poată fi, în tăria sentimentelor sale naționale, cea ce au fost vrednicii săi înaintași de pe vremuri : păzitorii și apărătorii cei mai vajnici ai intereselor naționale.

Această menire a Bisericii române stă în conștiința noastră a tuturor. De aci grija de a fi reînființate, în cei dintâi ani ai unității naționale, chiar străvechile episcopii, nimicite de împrejurările vitrege ale trecutului, între cari și aceasta a Hotinului. Și de aci preocuparea conducătorilor Statului, ai bisericii și poporului român, de a înzestra aceste noi episcopii cu catedrale monumentale și cu mijloace îndestulătoare pentru îndeplinirea rostului și menirii de care vorbeam.

Numai reamintindu-ne aceasta, vom înțelege și vom aprecia cum se cuvine faptul că Alteța Sa Regală Principele moștenitor al țării, inițiatorul, sprijinitorul și conducătorul atâtor opere de cultură și de educație națională, a binevoit a sprijini, a ținut, ași îndrăsnii chiar a zice, să prezideze însuși această serbare, după cum a prezidat acum un an pe aceea similară dela Cluj, arătând prin aceasta toată însemnătatea actului ce se săvârșește și dând, în acelaș timp, garanția cea mai solidă că lucrarea a cărei temelie se pune azi la Bălți se va realiza, pe cât posibil mai grabnic și mai bine, căci poporul credincios și Statul român nu se vor da înlături dela nici un sacrificiu pentru ajungerea acestui scop.

Sub astfel de auspicii și cu asemenea ajutor vei putea în curând, Prea Sfințite Părinte Episcop al reînviatei Eparhii a Hotinului, să-ți creezi și susții în jurul noui catedrale, mijloace pentru bogata activitate pastorală, culturală și națională pe care o așteptăm de la Prea Sfinția Ta — care ai și credință, și învățătură, și devotament pentru legea creștină și pentru poporul român, ca să le slujești deopotrivă. Căci azi

s'a pus aci fundamentul unui nou Sinod românesc, a cărui înălțare va vesti lumii, ca odinioară crucea lui Heraclius pe templul Ierusalimului, biruința duhului național la o biserică înstreținată, ca tendințe și scopuri, într'o subjugare de mai bine de o sută de ani.

Spre această se îndreaptă acum către Atot-cel-puternic cugetul nostru smerit de rugăciune, spre aceasta se îndreaptă binecuvântarea pe care o imploră Cerului Biserica română întreagă, cu Primatul ei în frunte și spre aceasta se îndreaptă și binecuvântarea pe care avem nemărginita mângâiere să o primim dela acel ce în fiecare zi poate întinde mâinile sale rugătoare deasupra mormântului Domnului nostru Iisus Hristos, de la Prea fericitul Patriarh al Ierusalimului, a cărui prezență la această solemnități va fi înregistrată pentru totdeauna ca un eveniment de mare însemnătate în viața Bisericii române, în viața eparhiei Hotinului și în viața Prea Sfinției Tale, Episcopul rânduit să contribuie mai mult de cât oricine altul la înălțarea acestui dumnezeesc templu.

La instalarea I. P. S. Mitropolit al Bucovinei Nectarie Cotlarciuc.

— 10 Noemvrie 1924 —

Prin voința membrilor marelui colegiu electoral al țării, reprezentanți ai Bisericii și poporului nostru drept credincios din România întregită, și prin grația Majestății Sale Regelui, augustul și gloriosul nostru Suveran, iei azi în seamă, Inalt Prea Sfințite Stăpâne, păstoria sufletească a celei mai vechi eparhii moldovene.

Imprejurări, hotărâte adese printr'un tainic și nepătruns înțeles, fac ca Inalt Prea Sfinția Ta, om al acestor locuri, să vii la Scaunul metropolitan al Bucovinei pe acelaș drum, pe care — cum însuși ai relevat — a venit, odinioară, la Suceava, cel dintâi arhipăstor al ținutului acestuia, pe drumul Vlădicăi Iosef dela Cetatea-Albă.

Și precum acela venea, atunci, să organizeze, în sens național, viața bisericească a noului Stat al Moldovei lui Alexandru-cel-Bun, tot așa vii acum Inalt Prea Sfinția Ta să restabilești, în situația schimbată de astăzi și în formele cu puțință încă, vechi rosturi ale Bisericii noastre din Bucovina anterioare rășluirii ei dela trupul patriei mume și să introduci, cu iubire și înțelepciune, viața particulară a acestei Biserici formată în decursul stăpânirii străine, în viața generală a Bisericii ortodoxe din România-mare.

Căci ești, Inalt Prea Sfințite, cel mai chemat să îndeplinești aceste postulate.

Intr'adevăr, născut și crescut în Bucovina, cu cunoștința și intuiția deci a lucrurilor și a oamenilor, a împrejurărilor de tot felul din trecut și prezent vei putea să cârmuești eparhia ce Ți s'a încredințat așa fel ca să nivelezi, rând pe rând toate acele asperități pe cari vitregia stăpânirii căzute le-a creat și le-a susținut.

Făcând apoi parte din generația bucovineană a războiului pentru întregirea neamului, generațiune luptătoare pentru afirmarea culturii române și pentru izbândirea idealului național, Inalt Prea Sfinția Ta ești chemat să fii, în lumea noastră bisericească, reprezentantul autorizat al năzuinților actuale ale acestei generații: consolidarea, cu un ceas mai curând, și sub toate raporturile, a statului întregit cu atâtea străduințe, jertfe și suferințe.

Având în line, ca învățat și cleric, conștiința însemnatului rol al Bisericii noastre în viața neamului, vei putea lupta, în cursul anilor ce-Ți stau larg deschiși înaintea, pentru așezarea acestei Biserici în cadrele și rosturile cuvenite pentru ca ea să-și poată îndeplini pe dea'tregul menirea sa, spirituală și morală, culturală și națională.

Acestea sunt, Inalt Prea Sfințite, temeiurile pe cari clădim speranțele ce punem în păstoria Inalt Prea Sfinției Tale la arhidieceza Bucovinei. Ele ne îndreptățesc a ne bucura sincer, a Te felicita cordial și a-Ți face urări călduroase pentru înalta demnitatea la care dorința Bisericii, voința națională și grația regală Te-a înălțat.

Vii, Inalt Prea Sfințite, la această înaltă demnitate după vremuri grele și cumplite, cele mai grele și mai cumplite poate, prin care a trecut țara aceasta dela intrarea sa în istoria neamului nostru și după un păstor vrednic și meritos, care cu concursul alor săi, a

putut păstra caracterul național al Bisericii întemeiată de Alexandru-cel-Bun și înzestrată de Ștefan-cel-Mare, îndurând, cu resignare adversitățile unui război așa de nemiloase cu poporul său și cu sine.

Vii în vremuri noi, senine și pline de zări luminoase în care munca și silințele noastre ale tuturor pentru binele patriei și al neamului sunt ocrotite și asigurate. Fii deci omul zilelor în care trăim, omul năzuințelor pentru care luptăm, omul idealurilor ce nutrim ca să răsplătești încrederea ce se pune azi din toate părțile în Inalt Prea Sfinția Ta.

Cu această urare, exprimând, în calitate de ministru al cultelor, omagii de înaltă și călduroasă recunoștință venerabilului Ierarh care cu prețul a mari și grele suferințe, morale și fizice, s'a învrednicit să ducă la limanul mântuirii naționale corabia ce i-a fost încredințată la timpul său și care, în situația bătrânului preot din templul Ierusalimului, lasă azi, în interesul Bisericii pe care a iubit-o și servit-o locul său altuia mai tânăr și mai viguros. — Te felicit, Inalt Prea Sfinte, încă odată în numele guvernului țării și nu mă îndoiesc, că toți acei reprezentanți ai Bisericii noastre din Bucovina cari înaintea altora, au înțeles spiritul vremurilor noi, vor sta în jurul Inalt Prea Sfinției Tale ca să conlucreze pentru mărirea Bisericii lui Hristos și pentru propășirea neamului românesc.

Intru mulți ani, Stăpâne!

La inagurarea institutului teologic ortodox dela Oradia-Mare.

— 6 Decembrie 1924 —

Un nou institut de lumină și progres pentru viața noastră bisericească își deschide azi, oficial și solemn, porțile în acest însemnat oraș de graniță al țării, institut în care Episcopia ortodoxă română de aci are să crească și să pregătească la sânul său iubit și ocrotitor de alma mater pe viitorii slujitori ai bătrânelor și modestelor altare bihorene, dându-le nu numai cultura și educațiunea necesară misiunii lor spirituale și morale, ci, în acelaș timp, cunoștința specifică a tradițiilor, împrejurărilor și trebuințelor vieții particulare a pământului acestuia, fără de care cunoștință oamenii săi nu ar putea fi, desigur, păstoriți cu folosul cerut.

Cu acest institut Oradia lui Samuil Vulcan și a marilor cărturari din preajma curții sale și Bihorul ze-loșilor dascăli și dieci ce au susținut pe vremuri cultura noastră bisericească în aceste părți ale pământului românesc, câștigă încă un așezământ de învățatură înaltă, care, alături de cele create până acum și de cele ce se vor creia în viitor, are menirea să întrețină în formele superioare de cultură ale zilelor noastre, acea necesară activitate intelectuală, care să dea neamului nostru din aceste părți posibilitatea de a-și cultiva și

afirma însușirile sale alese și recunoscute pentru creșterea și înflorirea culturii indigene.

Imprejurările nouă ale vieții naționale, întru cari se întemeiază acest institut teologic ortodox dela Oradia Mare, sunt, negreșit, îndestulătoare garanție că îndoita sa menire, de a servi scopurile spirituale și culturale ale bisericii și ale neamului, se va putea îndeplini în chip firesc, fără piedici. Ceia ce trebuie să ne dea nouă, mai ales, această asigurare este însă sufletul plin de idealitate și de sacrificiu prin care neamul nostru de dincoace de Carpați și a putut menține în cursul veacurilor, până la ziua mare a biruinței definitive, ființa sa națională, prin biserică și modesta ei cultură, suflet din care a răsărit, în România întregită, și noua Episcopie ortodoxă a Orăzii cu instituțiile legate de dânsa.

Pentru păstrarea și mai departe a acestui suflet de idealitate și sacrificii, reprezentat în mijlocul nostru prin Părintele Episcop Roman Ciorogariu, neamul românesc și acei ce conduc interesele sale permanente, trebuie să facă toate jertfele. Iată de ce Statul român a înțeles că este de a sa datorie să sprijine, moral și material, din toate puterile, creierea și susținerea acestor instituțiuni. Și iată de ce ministrul de culte, reprezentând, în cazul de față, acest Stat, e fericit să constate că a fost în măsură să ofere mijloacele îndestulătoare pentru întemeierea institutului teologic ce inaugurăm azi, ca un corolar indispensabil al Episcopiei reinființată câțiva ani mai înainte.

Fie deci ca ctitorul acestei Episcopii și al acestui institut, care și-a închinat întreaga-i viață promovării scopurilor ideale ale bisericii și școlii române, care a avut fericirea să-și vadă visul cu ochii, ca o urmare și a silințelor sale și care din țara robiei, lucrând pentru poporul său asupra, a fost adus în pământul făgă-

duinței, nu numai ca să-l vadă, ci ca să intre aievea în el, să stee pururea pildă vie și grăitoare pentru cei ce în viitor vor fi chemați să susțină ctitoriile sale, vlădici și preoți, profesori și elevi, pentru ca, în împrejurările cele nouă, mai lesnicioase și mai fericite, să poată îndeplini cu toții măcar ceiace dânsul cu *comilitonii* săi a putut îndeplini în vremuri grele și de încercare, în slujba bisericii și a neamului.

Cu această urare și cu această încredințare aduc omagiile mele respectoase Prea Sfințitului Episcop Roman pentru opera ce a săvârșit și mulțumirile mele recunoscătoare celor ce l-au secondat, salutând noua instituțiune de cultură a Orăzii-Mari cu străbunele cuvinte : să trăiască, să crească și să înflorească.

La inaugurarea institutului teologic ortodox dela Cluj.

— 7 Decembrie 1924 —

Ca și Oradia, Clujul capătă azi, în legătură cu restaurata Episcopie a Vadului, un nou așezământ de învățatură superioară specială — Institutul teologic ortodox pentru creșterea și pregătirea tinerilor cu vocațiune pentru nobila și frumoasa misiune a preoției.

Institutul acesta face parte din seria de așezăminte menite să completeze organizațiunea noii noastre Episcopii, fiind, de sigur, cel mai important din ele, întru cât dela modul său de constituire și funcționare, dela capacitatea și zelul apostolic al profesorilor și dela silința și devotamentul elevilor săi atârnă în cea mai mare parte desvoltarea vieții spirituale și morale a drept credincioșilor din această eparhie.

Creațiunea lui se datorește unei necesități peste care nu se mai putea trece fără de pagubă pentru viața noastră bisericească, dar, negreșit și voinței neînfrânte, stăruinței neobosite și energiei creatoare a Ierarhului rânduit să păstorească la reînființarea străvechei episcopii ardelene a lui Ștefan-cel-Mare, — P. S. nostru Episcop Nicolae, care, spre cea mai mare satisfacție sufletească a credincioșilor săi, ridică, una câte una, cu o măiestrie vrednică de toată lauda, instituțiunile de temelie ale eparhiei sale.

Căci, în timp atât de scurt pentru vremuri atât de grele, Prea Sfinția Sa a fost în măsură nu numai să-și organizeze de model eparhia și să o înzestreze cu o sumă de bunuri materiale și morale de cea mai mare importanță pentru dezvoltarea sa viitoare, dar să și înceapă și să continue, în condițiuni așa de mulțumitoare și de promițătoare, construirea celei mai monumentale catedrale românești din Transilvania, iar acum să întemeeze, în centrul vieții intelectuale universitare al României de dincoace de Carpați, un institut teologic superior, care, prin această norocoasă împrejurare are posibilități de dezvoltare speciale față de alte institute similare, să poată fi adică nu numai școală de cultură și educațiune pentru tinerii noștri preoți și slujitori ai bisericii, ci, în acelaș timp, școala, care, alături de celelalte, să contribuie și ea, în mod potențat, la progresul vieții noastre intelectuale, la prestigiul culturii noastre naționale. BCU Cluj / Central University Library Cluj

În astfel de condițiuni este, socotesc, o datorie din partea tuturor să susținem noul institut, noul așezământ de învățătură superioară specială al Clujului. Statul o face și o va face. Profesorii și elevii vor fi și ei, negreșit, la datoria lor, în acelaș scop. Iar noi toți, cei ce ne simțim legați sufletește și moralicește de opera de organizare a Eparhiei Vadului și Clujului, ne vom face o chestiune de amor propriu, susținând din toate puterile și cu toate mijloacele, înaintarea și desăvârșirea acestei opere.

Cu această promisiune, pe care țin să o fac nu numai ca șef al Departamentului de Culte, ci și ca membru al mai tuturor corporațiunilor și organelor eparhiei noastre, prezint omagii de sinceră recunoștință vrednicului nostru arhiereu pentru înfăptuirea noului așezământ de lumină și progres pe seama bisericii și culturii naționale, exprimând în acelaș timp, mulțumiri

călduroase tuturor celor ce l-au ajutat și-l vor ajuta pentru susținerea și propășirea acestui așezământ — profesorilor și elevilor. Căci dela felul cum dânșii își vor îndeplini datoria lor atârnă tot rostul și viitorul institutului teologic ce azi își deschide, oficial și solemn, porțile, cum și toată mulțumirea și recunoștința ce vor putea oferi stăpânului și conducătorului lor — Prea Sfințitului Episcop al Clujului.

La inaugurarea tribunálului dela Făgăraş

— 5 Ianuarie 1924 —

Permiteţi-mi, domnilor, să exprim o sinceră satisfacţie, — aceia de a mă găsi pentru întâia oară după război, iarăşi în mijlocul ţării Oltului, pe care m'am deprins s'o iubesc — pentru frumuseţile sale naturale şi pentru vrednicia locuitorilor ei — încă din frageda tinereţe, pe când, an de an, o străbăteam dela un capăt la altul, şi pe care am învăţat apoi s'o preţuesc pentru deosebita importanţă a trecutului său românesc.

Căci nicăeri viaţa neamului nostru de dincoace de munţi n'a pulsat mai intens şi n'a durat mai mult, în străvechile ei forme naţionale, politice şi sociale, ca aci. Şi nicăieri clasica noastră organizaţiune judecătorească, cu anticul său jus valachicum, nu s'a menţinut şi nu s'a afirmat mai bine ca în scaunele de judecători ale boierilor şi moşnenilor făgărăşeni de odinioară.

Satisfacţiunea aceasta e potenţată de împrejurarea că mă găsesc din nou în ţara Oltului, în vremea când repararea marilor nedreptăţi istorice, săvârşite asupra populaţiunii sale de dominaţiunile străine sub cari a ajuns, după vremuri, a început şi e în curs. D-voastră însăşi făgărăşenii, în cuvântările ce aţi rostit, aţi arătat, în chip concret, în ce constau aceste reparaţiuni şi aţi recunoscut, sincer şi onest, că ele se datoresc în spe-

cial guvernului prezidat de d. Ion I. C. Brătianu, deputatul d-voastră.

Prilejul care mi-a dat satisfacția de care vă vorbesc este serbarea de azi, pentru reînființarea Tribunalului din Făgăraș, desființat acum o jumătate de veac, din interese potrivnice, vrăjmașe, neamului nostru din această țară, reînființare care vine dela actualul ministru al justiției, dela d. George Mârzescu.

Cine ar socoti însă, că reînființarea aceasta s'a făcut numai în scopul complectării noiei organizațiuni judecătorești a țării, n'ar înțelege, de sigur, rostul adevărat al serbării noastre. Căci actul săvârșit azi la Făgăraș, are un sens moral-național pe care țin să-l releviez în deosebi și pe cari voi încerca chiar să-l explic, cu voia d-lui Mârzescu, ca rezultat al înțelegerii superioare pe care d-sa o posedă pentru problemele de acest fel ale vieții noastre politice generale ca și pentru cele mai speciale ale nouilor provincii.

Înțelegerea aceasta se datorește, negreșit, intuiției, priceperii și experienței d-sale politice, dar mai cu seamă naturii și calității spiritului și sufletului său, formate și cultivate sub înrâurirea acelei atmosfere, aceluia mediu specific, național, politic, moral și cultural, al Iașilor din epoca Unirii Principatelor și a sacrificiilor pentru consolidarea ei, — epocă în care patriotismul cald și luminat al Moldovenilor generațiunii marelui Kogălniceanu s'a îmbinat, în modul cel mai fericit, cu naționalismul integral și intransigent propagat de idealistii dascăli ardeleni ai Universității ieșene, începând cu Simeon Bărnutiu și sfârșind cu Aron Densușianu, pe care tocmai desființarea Tribunalului românesc de la Făgăraș l'a îndemnat să treacă dincolo în „țară“.

Sub înrâurirea acestui mediu, în care a trăit și lucrat, ca amic al lui Kogălniceanu și ca coleg al lui

Bărnutiu, ilustrul profesor și jurist și distinsul om politic care a fost tatăl d-lui George Mârzescu — sub influența unui astfel de mediu, zic, întreținut în casa bătrânului său părinte chiar și după ce noi credințe și curente politice și-au făcut loc în Iași, s'au format și cultivat spiritul și sufletul d-lui George Mârzescu.

Aceasta se vede din cuvintele totdeauna pline de căldură, pietate și emoție cu care d-sa vorbește de acești promotori ai patriotismului moldovenesc creator și ai naționalismului ardelenesc integral, de Kogălniceanu și Bărnutiu, și din înțelegerea superioară pe care d. George Mârzescu o are, cum am spus, pentru problemele vieții publice din noile teritorii, ceia ce se constată, pentru cei cari îl cunosc pe d-sa, și prin o surprinzătoare comunitate de păreri și sentimente cu toți acei din ai noștri cari sălășluiesc în sufletele lor razele curate și ideale ale patriotismului și naționalismului marilor înaintași.

Pentru un asemenea om și pentru un asemenea suflet, reînființarea Tribunalului de Făgăraș nu poate fi, evident, un simplu act administrativ, de complectare a unei organizațiuni judecătorești pe care d-sa a înfăptuit-o în timpul din urmă, ci o restituire, de ordin moral-național, în vederea restabilirii, unul câte unul, a tuturor drepturilor noastre, abolite sau uzurpate, în cursul veacurilor, cu sila sau viclenia, drepturi, cari, în concepția patriotismului lui Kogălniceanu și naționalismului lui Bărnutiu formau patrimoniul istoric al poporului român, pe care acțiunea și lupta începută de dâșii trebuiau să-l restabilească, cu timpul, pe dea'n-tregul.

Iată de ce dar, domnilor, vă rog să închinăm, cu toată iubirea și prețuirea pe care i-o păstrăm, pentru d-l ministru al justiției, pentru d-l George Mârzescu,

dorind neamului nostru cât mai mulți asemenea distinși fii.

Să trăiască.

Mai permiteți-mi însă, domnilor, un cuvânt.

Dacă cu toții avem dreptul să ne bucurăm de această serbare, există printre noi două categorii de compatrioți cari au acest drept în măsură și mai mare.

Sunt, mai întâi, acei luminați și inimoși fii ai Țării Oltului, cari au susținut și afirmat, aci, acasă, întru împrejurările cele mai grele, drepturile noastre față de foștii stăpânitori, continuând astfel apriga luptă națională a predecesorilor lor.

În sufletele acestor neînfrinți compatrioți stă, mai mult de cât în ale noastre, simțământul recunoștinței lor față de înaintași, cum ne-a descoperit aceasta reprezentantul lor, d-l dr. Oct. Vassu, care, în impresionanta sa cuvântare, ne-a spus că serbarea de azi e apoteoza acestor vrednici predecesori, între cari a numit pe frații Aron și Niculae Densușianu.

Sunt, apoi, acei, tot atât de luminați și inimoși fii ai acestui ținut, cari, neputând suporta regimul de opresiune de acasă, au trecut munții, ca atâția alții din semenii lor, să poarte, în țara mumă, lupta pentru îndeplinirea idealului nostru național, cu o stăruință și încredere rară, — pribegii despre care a vorbit atât de frumos și duios azi dimineață d-l Leonte Moldovan, reprezentantul cel mai valoros al lor.

Și unii și alții au luptat, pe căi deosebite și cu mijloace diferite, pentru realizarea acelui ideal. Azi, când isbânda acestui ideal este o măreață și definitivă realitate, căile lor s'au adunat și mijloacele lor s'au împreunat pe pământul scump al acelorași suferințe trecute și sub cerul senin al aceleiași patrii mărite.

Datoria lor acum e să nu considere lupta încheiată, să nu depună armele, ci cu puteri unite și cu su-

flete întărite, să lucreze mai departe, cu aceeași inimă românească, pentru consolidarea și înălțarea patriei, ca icoana ei ideală pe care d. Moldovanu și azi o poartă în sufletul său, să o poată vedea adevărat realizată.

În cinstea și lauda acestor vrajnici și neînfrânți luptători ai țării Oltului, de dincoace și de dincolo, să manifestăm, domnilor, cu sentimente de grațitudine și recunoștință, strigându-le din toată inima: să trăiască!

La proclamarea în Sf. Sinod a Patriarhatului Bisericii ortodoxe române.

— 4 Fevruarie 1925 —

Acum că Sf. Sinod, cu unanimitate de sentimente și de voințe, a hotărît ridicarea Scaunului mitropolitan al Ungro-Vlahiei la rangul de Scaun patriarhal și pe titularul său actual, pe I. P. Sf. mitropolit D. D. dr. Miron Cristea, în calitatea sa de primat al României, Patriarh al Bisericii ortodoxe române, permiteți-mi, ca ministru al Cultelor, să vă arăt rațiunile de Stat pentru care guvernul pe care-l reprezint va da, cu înaltă satisfacție, formă legală hotărîrii Sf. Sinod, hotărîre care va rămânea, pentru cei viitori, negreșit, un moment istoric în desvoltarea vieții Bisericii străbune.

Organizarea Bisericii ortodoxe române stă în așa de strânsă legătură cu aceea a Statului, că fazele desvoltării acestuia sunt și ale aceleia.

Intemeierea Țării-Românești și asigurarea independenței sale sub Alexandru Basarab a adus cu sine organizarea Mitropoliei Ungro-Vlahiei (1359), după cum, la fel, întemeierea Moldovei și asigurarea independenței sale sub Alexandru cel Bun a adus cu sine organizarea Mitropoliei Moldovei și Sucevei (1401).

Aceste organizațiuni mitropolitane, în dependență ierarhică de Patriarhia ecumenică a Constantinopolei, au durat atât cât au durat formațiunile politice ce le-au dat naștere. Căci unirea Principatelor (1859) și unificarea vieții lor publice (1862) au provocat necesitatea unei noi organizări a Bisericii naționale, în raport cu situația politică, considerabil crescută, a României moderne. Pentru satisfacerea acestei necesități, autorii constituției dela 1866 au ținut să înscrie în art. 21 al operei lor ca principii ale viitoarei organizări bisericești: Neatârănarea ierarhică a Bisericii române de orice chiriarchie străină și conducerea ei sinodală.

Și, în adevăr, cu consolidarea unirii sub domnia principelui Carol, se institui, la 1872, Sf. Sinod, în relații cu Patriarhia ecumenică și cu celelalte Biserici ortodoxe numai ce privește unitatea dogmelor și canoanelor, și se declară scaunul mitropolitan al Ungro-Vlahiei — ca cel mai vechiu, rezident în capitala țării și deținător, încă dela înființarea sa, de atribuțiuni patriarhale („Exarh al Plaiurilor”) — de primat al României, iar după războiul independenței (1878) și proclamarea regatului (1881), se decretă și obține, la 1885, autocefalia Bisericii ortodoxe române.

Așa dar, în timp ce România modernă își câștiga prin războiu și-și afirmă prin regalitate desăvârșita sa suveranitate națională, Biserica ei devenia autocefală și sinodală adică conducătoare, prin soborul arhierilor săi, a rosturilor sale spirituale.

Organizațiunea aceasta autocefală și sinodală, cu un mitropolit primat în frunte, a Bisericii ortodoxe de dincoace de munți a durat asemenea atât cât a durat și alcătuirea politică ce i-a dat naștere — vechiul regat. Căci constituirea actualului Stat român, al unității naționale, a impus și el necesitatea reorga-

nizării Bisericii noastre, în raport cu noua lui alcătuire și însemnătate politică

Ca și la 1866, autorii constituției din 1923, au ținut să înscrie în pactul lor (art. 22) principiile acestei reorganizări și anume: menținând Bisericii noastre poziția din afară, față de celelalte Biserici ortodoxe (autocefală), au determinat situația ei în lăuntru, față de celelalte Culte (dominantă) și i-au acordat — pe lângă conducerea sinodală în privința afacerilor spirituale — dreptul de administrare, prin organe proprii, alcătuite din mireni și clerici, pentru afacerile sale bisericești, culturale, fundamentale și epitropești, cu obligația ca modalitățile acestei conduceri și administrări să fie unitare pentru întreaga Biserică.

În lăuntru acestor principii s'au întocmit proiectul legii de organizare a Bisericii ortodoxe române și statutul de aplicare al acestei legi, statut alcătuit de Biserică și privind amănuntele după care aceasta are a-și conduce și administra, în viitor, prin anumite corporațiuni reprezentative și organe executive, chestiunile spirituale și mirenești.

Ceiace a rămas a se face prin legea de față e a se determina rangul ce se cuvine să aibă, în viața bisericească și a Statului, capul ierarhic al Bisericii ortodoxe române, mitropolitul Ungro-Vlahiei, întru cât calitatea sa de până acum de primat al României nu mai corespunde nici situației actuale a Bisericii noastre și nici tradițiilor de organizare din Bisericile ortodoxe.

În adevăr, Biserica ortodoxă română se compune azi din 4 Mitropolii și o Arhiepiscopie, cu 13 eparhii sufragane. Căci prin unirea dela 1918, celor două organizațiuni mitropolitane din țara cea veche, li s'au adăugat alte trei: 1. Mitropolia, fostă odinioară a Românilor ortodoksi din Ungaria și Transilvania, acum a Ardealului, Banatului, Crișanei și Maramureșului, mi-

tropolie asupra căreia avea drept de jurisdicțiune bisericască, încă dela fondarea scaunului său, mitropolitul Ungro-Vlahiei, ca exarh al Plaiurilor, 2. Mitropolia Bucovinei și 3. Arhiepiscopia Basarabiei, acum numai a Chișinăului, cari, deși desfăcute din vechea Mitropolie a Moldovei și Sucevei, se găsesc, prin natura condițiilor în care s'au născut și s'au dezvoltat, în situații de drept și de fapt, pe cari trebuie să le acceptăm și să le recunoaștem.

Cu excepția Arhiepiscopiei Basarabiei, care făcea parte din Biserica rusească, cele două Mitropolii mai sus amintite, aceea a Ardealului și aceea a Bucovinei, au intrat în unitatea română ca Biserici autocefale. Reunirea lor într'o singură organizațiune bisericască, cu caracter național, dă acestei organizații o importanță deosebită ce trebuie învederată și în noua ordine ierarhică a Bisericii ortodoxe române, altfel de cât până acum.

Căci dacă la 1872 s'a putut concepe între cele două scaune mitropolitane, întrunite în sinod comun, un simplu raport de întâietate a unuia față de celălalt, e pentru că Mitropoliile ce reprezentau se găseau, în ce privește origina, dezvoltarea istorică, rolul și importanța lor, pe picior de egalitate, ex aequo, și pentru că în starea de atunci a Statului român și a Bisericii sale, titlul de Patriarh era de sigur încă necorespunzător și prematur, așa că a trebuit să se recurgă la un titlu împrumutat din ierarhia Bisericii romano-catolice, titlu ce nu există în tradiția Bisericii Răsăritului și constituit, negreșit, un unicum în organizațiunea acesteia.

Altfel se înfățișează însă lucrurile azi, după o jumătate de veac. Capul ierarhic al Bisericii ortodoxe române, mitropolitul Ungro-Vlahiei, are sub autoritatea sa morală, ca prezident al Sf. Sinod, trei Mitropolii cu individualitate istorică bine determinată și o Arhie-

piscoapie de însemnătatea unei adevărate mitropolii. În această situație el nu mai poate fi decât ceia ce reclamă importanța excepțională a faptului acestuia și istoria celorlalte Biserici ortodoxe cu organizațiune națională : patriarh al Bisericii ortodoxe române.

Și întru cât nici sub raport istoric și nici sub raport canonic nu se poate invoca vre-un impediment serios împotriva unei asemeni înălțări în rang a capului Bisericii noastre naționale, aceasta, Biserica, în puterea autocefaliei sale, și Statul, în virtutea suveranității sale, sunt de acord a aprecia că ridicarea arhiepiscopului și mitropolitului Ungro-Vlahiei, în calitatea sa de primat al României, la rangul de patriarh al Bisericii ortodoxe române, e o necesitate a noiei organizații bisericești, reclamată de situația Bisericii noastre înăuntrul Statului român și de situația acestuia între celelalte state ortodoxe, ca unul ce are, cu excepția Rusiei, cel mai mare număr de credincioși ortodoxi.

Faptul e așa de firesc și în logica evoluției istorice a vieții noastre bisericești, că s'a impus, simultan, conducătorilor Bisericii și ai Statului și e privit de toți ca o necesitate de ordin național.

De altfel instituirea patriarhatului în Biserica ortodoxă română nu schimbă în nimic constituirea organică a acestei Biserici, precum, la timpul său, instituirea Primatului României nu a schimbat nimic în constituirea organică a Bisericii noastre de atunci. Atribuțiile patriarhului, acordate de sfințele canoane și de legile țării, nu sunt și nici pot fi de natură a altera caracterul actual al vieții noastre bisericești și nici a încălca drepturile și prerogativele, canonice și legale, ale Episcopatului român.

Asemenea instituirea aceasta nu va schimba raporturile de până acum ale Bisericii ortodoxe române cu

celelalte Biserici homodoxe. Aceste raporturi vor rămâne aceleași — de unitate și solidaritate spirituală și dogmatică, pentru apărarea intereselor bisericești comune. Patriarhatul românesc poate da, cel mult, Bisericii noastre naționale, ce privește viața ei internă, o autoritate și un prestigiu pe care le-au ajuns Bisericile ortodoxe cu asemenea instituție ierarhică, iar aceasta nu poate fi de cât spre binele și folosul Ortodoxiei în general.

La votarea legii Patriarhatului în Adunarea Deputaților.

— 17 Februarie 1925 —

Aprobarea unanimă cu care proiectul acesta de lege a fost întâmpinat în Corpurile Legiuitoare, atât la Senat cât și la Camera Deputaților, este o dovadă vie și elocventă că actul săvârșit de Sf. Sinod al Bisericii noastre naționale, în ziua de 4 Februarie, prin ridicarea Scaunului arhiepiscopal și mitropolitan al Ungro-Vlahiei la rangul de Scaun patriarhal, este un act în adevăr de caracter național.

Și este firesc, pentru că din cuvântările ce s'au rostit la Senat și aci, reese că stă în conștiința noastră a tuturor, în simțământul nostru al tuturor, că actul acesta, săvârșit în zilele României mari, nu este numai o formă mai mult în organizațiunea bisericească a noastră de viitor, pe care acest viitor s'o legitimeze, ci este o consacrare a unei desvoltări istorice, de veacuri, care în condițiunile de astăzi, politice și naționale, ale neamului românesc, este reclamată stăruiitor, atât de organizațiunea bisericească cât și de situația nouă pe care Statul român și-a câștigat-o în sud-estul Europei.

De aceea, mulțumind d-lui raportor pentru temeinica lămurire cu care v'a prezentat proiectul meu de lege și mulțumind oratorilor cari s'au succedat la

această tribună, ca să aducă în fața țării aprobarea lor și a partidelor pe cari le reprezintă, pentru cuvintele așa de înțelepte și pline de simțăminte frumoase, naționale și creștinești, pe cari le-au spus aici, în numele guvernului pe care îl reprezintă, țin să mă asociez, tot atât de sincer și din toată inima, la urările pe cari cu toți le-au făcut întâiului Patriarh al Bisericii ortodoxe române și care, steua norocoasă a poporului nostru, a făcut să fie, nu numai unul din cei mai buni fii ai neamului, ci și unul din cei mai străluciți ierarhi ai Bisericii noastre străbune.

La împrumutarea funcționarilor publici cu locuri de case în Cluj.

— 26 Aprilie 1925 —

În lipsa din țară a d-lui ministru al Agriculturii și Domeniilor și față cu impedimentul d-lui subsecretar de Stat dela acest Departament de a participa la festivitatea noastră, îmi rămâne numai mie sarcina, plăcută și onorătoare, de a reprezenta guvernul țării la actul împrumutării sărbătorești a funcționarilor publici din acest oraș, cu locuri de case.

Ca clujean și însumi funcționar public, îndeplinesc această sarcină cu conștiința și sentimentul ce stăpânesc de sigur în aceste momente pe toți aceia cari, cu credință și devotament, cu zel și abnegație, stau azi aici, în capitala Transilvaniei, în slujba celor mai vitale interese ale Statului și ale neamului.

Și anume că, prin actul ce se îndeplinește, se pune început, serios și grabnic, de realizare practică, a celei mai ardente necesități rezultată din evoluția vieții orășenești de după războiu și, în particular pentru România, din înlăptuirea stăpânirii noastre în noile teritorii naționale, — realizare de la care atârnă în bună parte — trebuie s'o spunem — atâtea din rosturile noastre viitoare în această țară.

Căci, noi nu suntem aici ca, în chip trecător și ar-

tificial, să dăm un alt caracter vieții publice, ci ca să afirmăm, în chip temeinic și permanent, adevăratul caracter al acestei vieți, care nu poate fi decât acel al pământului pe care trăim, cel românesc. Noi nu suntem aici ca să susținem interesele unui Stat creiat prin capriciul unor norocoase împrejurări istorice, ci ca să consolidăm pentru vecii vecilor un Stat rezultat din cea mai firească și logică evoluție a lumii în mijlocul căreia ne găsim de aproape două mii de ani. Și noi nu suntem aici ca să impunem altora o cultură protivnică menirii istorice, ci ca să continuăm și să dezvoltăm singura cultură potrivită unei asemenea meniri, cultura geniului rasei latine.

Acestea fiind rosturile noastre aici — a funcționarilor de toate clasele și de toate categoriile, fără deosebire, e de înțeles de ce noi înșine, societatea, comuna și Statul, cu mijloacele pe cari fiecare în parte și cu toții împreună le pot născoci și oferi, trebuie să-și impună datoria de a duce până la capăt opera începută azi, de așezare temeinică și statornică în orașe — pentru cazul nostru în capitala Transilvaniei, — a funcționarilor publici și a tuturor celor ce alături de dânșii participă, într'un fel sau altul, direct sau indirect, la promovarea acelor scopuri pe cari le slujesc ei.

Și nu mă îndoiesc, domnilor, că oricâte greutateți ar fi la mijloc, prin solidaritatea puterilor unite ale noastre ale tuturor, prin sollicitudinea pe care în primul loc comuna și toți cetățenii acestui oraș trebuie să ne-o poarte, până la sacrificiu chiar, și prin ajutorul pe care Statul însuși îl va socoti necesar să-l dea slujbașilor săi, această operă se va realiza, răsărind și aici, ca în atâtea alte părți, cartiere frumoase și sănătoase, cari să nu fie numai spre binele și folosul celor cari le vor locui, ci și spre podoaba și fala orașului ce le-a susținut și a Statului ce le-a ajutat.

În această ordine de idei, ca membru al guvernului, țin să vă asigur că voi fi cel mai fervent reprezentant al intereselor funcționarilor publici, spre a solicita ajutorul și mijloacele de care au trebuință în scopul edificării de locuințe proprii, ajutor și mijloace pe cari nu mă îndoiesc că Statul le va acorda în măsura disponibilităților sale crescânde.

Căci, atâta vreme cât va dura actuala gospodărie a banului public, mijloacele de cari vorbesc vor deveni din an în an tot mai mari, astfel că, precum în trecut, așa și în viitor, guvernul să poată satisface, în măsură din ce în ce mai însemnată, în primul loc trebuințele funcționarilor publici, cu deosebire aici în Cluj, unde, după Capitală, aceste trebuințe sunt mai mari și mai urgente.

Să lucrăm deci cu încredere și stăruință în scopul urmărit, căci, negreșit, cu puteri împreunate, îl vom și ajunge. Cu aceste nădejdi și sentimente, să strigăm :

Trăiască M. S. Regele !

Trăiască România !

La punerea pietrei fundamentale a bisericii catedrale ortodoxe din T.-Mureș.

— 10 Mai 1925 —

Un nou templu de laudă și închinare Domnului și Mântuitorului nostru începe a se zidi azi aci de urmașii acelor credincioși creștini cari mai întâiu pe acest pământ al Daciei mame au adus sămânța învățaturii sale sublime, au răspândit-o și au păstrat-o în forma sa cea mai veche și mai curată — nealterată de schimbări și reforme ulterioare.

Credincioșii aceștia sunt fiii poporului, care, șir lung de veacuri, a fost ținut în sărăcie și ignoranță, ca mai lesne să fie dominat și exploatat de cei ce au venit și s'au așezat pe urma lor în această binecuvântată patrie, bucurându-se, numai ei, de mulțumirea și fericirea pe care pământul acesta scump și dulce le poate da, cu îndestulare, sub un regim de libertate și dreptate, de egalitate și echitate, locuitorilor săi.

Poporul acesta, poporul român, cu toate cruntele adversități ale soartei, și-a știut păstra cu particulară ardoare și cultiva cu înduioșetor tradiționalism formele credinței sale străbune numai în modeste, în umile lăcașuri de închinare, alungate de intoleranța și asuprirea stăpânitorilor de pe vremuri pe coaste de dealuri și pe sub margini de păduri, în timp ce acei ce trăgeau

tot folosul trudei sale, cu avantajile ce li le dădeau bogăția satisfăcătoare și cultura binefăcătoare, își înălțau mereu, în mijloc de orașe adăpostite și de cetăți întărite, falnice și monumentale temple.

Așa se face că, azi încă, vizitatorii acestui clasic ținut al Transilvaniei pot constata cu uimire cum poporul cel mai numeros și cel mai vechiu al său, cel mai devotat și mai statornic în credința sa, stă, și în privința locașurilor dumnezeiești, în urma tuturor celorlalte, — cum, cu toate eforturile făcute, abia în câteva târguri numai a izbutit și el în cursul vremurilor mai noi să-și ridice ealtare de închinare, alături de cele ale compatrioților privilegiați, — cum, în fine, azi chiar, când destinul istoric de acum aproape două mii de ani al neamului nostru s'a împlinit, cu cât de mari greutate și cu ce nespuse jertfe poate ridica în aceste orașe și cetăți biserici proprii, pentru lauda și gloria Părintelui ceresc. care l-a scos din limanurile robiei milenare și l-a adus în pământul făgăduinței, în Canaanul libertății naționale.

Ce mișcătoare și înduioșătoare priveliște este a constata, cu câtă dragoste, cu câtă râvnă și cu cât sacrificiu năzuesc ai noștri, din toate părțile acestui ținut, ca pretutindeni unde un regim secular de nedreptate și de asuprire i-au împiedicat să-și înalțe și ei lăcașuri de închinare, biserici și temple, pentru trebuințele sufletului lor, liberat de cătușele robiei și ușurat de suferințele iobăgiei.

Și o fac, o vedem cu toții, nu cu sințiminte de răsbunare sau de sfidare, de trufie sau mândrie, ci o fac pentru satisfacerea datorii lor creștinești și pentru afirmarea trebuințelor lor naționale. Căci uitați-vă numai la ei, la acești credincioși ai legii străbune, cum stau și azi, în fața altarelor, ca și în fața lumii, cu aceiași smerită și liniștită atitudine de altă dată și cum nimic

în ființa și în actele lor nu trădează vre-o conștiință mai exagerată a noii lor situații politice.

Iată de ce, la acest popor, la noi cei ce facem parte dintr'însul, fiecare piatră de temelie a unui nou lăcaș bisericesc trebuie să fie prilej nu numai de sinceră și profundă mulțumire, ci și de nouă și întăritoare nădejde și iată de ce, cu deosebire serbarea de azi, trebuie să fie prilej de o astfel de mulțumire și nădejde. Căci ea se face în o zi care comemorează în trecutul nostru tot atâtea acte istorice ce stau la temelia dezvoltării și măririi însăși a Statului român. La fel, templele și bisericile ce încep a se înălța, acum, prin orașele și târgurile Transilvaniei, vor fi, pentru generațiile viitoare, temeliiile în jurul cărora se va desvolta noua viață românească din aceste orașe și târguri.

Acestea sunt convingerile și sentimentele cu cari am venit azi aci, ca în calitate de ministru al Cultelor, să aduc, în numele guvernului țării, sincere omagii celor ce au luat asupra-le greaua dar și laudabila sarcină de a înălța, în acest târg al Mureșului un templu al credinței noastre străbune și să-i asigur de toată sollicitudinea pe care o avem și o vom avea pentru operelor.

Iar Prea Sfinției Tale, Părinte Episcop al Vadului, care, cu râvnă în adevăr apostolică, cu o putere de muncă pe care nu o înving anii, cu o pricepere pe care cu toții o admirăm și cu un optimism de tinerețe fără de bătrânețe, ai isbutit să faci, în câțiva ani, din reînființata ctitorie a marelui Ștefan, una din cele mai bine organizate și conduse eparhii ale țării și care, înălțând noul Sion din capitala Ardealului, înțelegi să nu lași nici un sat și nici un oraș de sub părinteasca oblăduire a Prea Sfinției Tale fără de biserică și fără de templu cuvenit vremurilor nouă, să-ți dee Domnul

la cei 70 de ani, pe care-i îplinești acum, vârsta bătrânilor patriarhi, ca să poți vedea eparhia incredințată păstoriei Tale împodobită nu numai cu suflete bune și curate, ci și cu temple frumoase și mărețe, spre pomenirea zilelor de glorie ale neamului și spre lauda lui Dumnezeu.

La punerea pietrei fundamentale a palatului episcopal dela Constanța.

— 24 Maiu 1925 —

Necesități de organizare internă ale Bisericii ortodoxe române au adus cu sine, acum câțiva ani, întemeierea aci, în Constanța, a unui nou scaun episcopal, pe seama creștinilor răsăriteni din regiunile transdubiene ale regatului nostru, ca urmare firească a dezvoltării pe care viața acestor regiuni a luat-o, în toate privințele, de când stăpânirea românească s'a restaurat în străvechile sale drepturi istorice în Dobrogea lui Mircea-cel-Bătrân și în ținuturile în cari dominațiunea romană a strămoșilor noștri a întemeiat și susținut, secole de-a rândul, o temeinică și prosperă organizațiune politică și culturală.

Căci, nu numai sub raport economic, social și cultural, ci și sub raport bisericesc, regiunile acestea dobrogene au luat, în cei patruzeci de ani de nouă stăpânire românească, o însemnată dezvoltare, datorită profundeii religiozități și lăudabilului spirit de jertfă al locuitorilor săi creștini. Dovadă altarele mărețe și frumos împodobite, pe cari acești locuitori, în majoritate coloniști din ținuturile de peste munți, le-au clădit și întreținut prin satele și târgurile lor de continuă propășire materială. Și dovadă comunitățile religioase pe

cari ei le-au organizat în jurul acestor altare și prin mijlocirea cărora s'a consolidat viața spirituală și morală a lor și, împreună cu aceasta, însăși viața națională.

Și aceasta în așa fel că nici chiar cele mai grozave și mai păgubitoare lupte din câte pământul acesta a cunoscut vre-o dată, n'au desrădăcinat dela sânul său populația aceasta, care se simte, prin instinct și conștiință, legată de dânsul, tot așa de mult și de tare, ca și ori care alta din restul teritoriului românesc, căci, prin hotărîrea și stăruința ei, prin iubirea și priceperea ei, Dobrogea renaște azi, ca și pasărea Phoenix, din propria sa cenușe.

De renașterea aceasta se leagă și fondarea episcopiei de Constanța, care, în sens politic-național, nu este altceva de cât una din realitățile de consacrare a noii ordine politice stabilite aci în legătură cu constituirea Statului român întregit, ca rezultat a două războaie și ca așezare a două păci, ordinei politice, care, la noi, ca și în alte părți, a adus totdeauna după sine, cum arată întreg trecutul românesc, o nouă ordine bisericască.

Mai mult: înființarea acestei episcopii are și un prețios sens istoric, tradițional. Căci i-a fost dat neamului nostru, ca cel mai vechiu dintre popoarele creștine din aceste părți ale lumii, să restaureze cea dintâi episcopie creștină întemeiată pe pământul Dobrogei de azi, în veacurile de luptă și de martiriu ale creștinismului biruitor și glorios. Și i-a fost dat tot lui, neamului nostru, ca descendent al poporului roman, să restaureze această episcopie, ca să servească aceleași scopuri pe cari le-a servit și aceia: progresul culturii și civilizațiunii geniului latin la Dunărea-de-Jos.

Conștiința acestei străvechi tradiții și însemnate meniri a episcopiei de Constanța nu trebuie, socot, să ne părăsească niciodată și să o afirmăm cu orice prilej

— cum este și cel al serbării noastre de azi, când așezăm piatra de temelie a clădirii în care se vor adăposti, vor trăi și vor lucra, în via Domnului și în ogorul culturii naționale, cu spirit creștinesc și cu cel apostolic, pentru îndeplinirea misiunii lor spirituale, viitorii ierarhi ai acestei sfinte și de Dumnezeu păzite episcopii.

Călăuzit de aceste convingeri și sentimente, țin să urez, ca ministru al Cultelor, cu ocazia aceasta, părintelui episcop căruia Providența divină i-a hărăzit să fie începător și ctitor al acestei clădiri, să-i urez sănătate și putere, ca să o poată duce până la capăt și, pe urmă, să săvârșească tot ce iace dorește în interesul și folosul episcopiei sale și păstoriților săi, ca să lase urmașilor după vremuri o comoară morală și spirituală cât mai bogată și mai aleasă, pentru ca aceștia, clădind, generație de generație, pe temelia așezată de dânsul, să crească patrimoniul religios și cultural al poporului român din aceste părți în așa măsură, ca să se simtă îndatorați a-i binecuvânta și preamări opera în veci de veci.

La punerea pietrei fundamentale a Seminarului din Dorohoiu.

— 30 Maiu 1925 —

Intre acțiunile vieții noastre naționale ce se vor impune cu deosebire atențiunii celor ce vor examina în viitor evoluția României întregite din primii ani ai ființei sale, va fi înregistrată, negreșit, și cea cu care fii neamului românesc caută, prin toate căile, în particular însă prin cea mai esențială, prin școală, să dobândească noi și cât mai multe mijloace de propășire culturală, în scop de a complini lipsurile dureroase rămase pe urma unui trecut de vitregă asuprire și pentru a ajunge la nivelul la care se găesc, în această privință, ceice au profitat, în chipul cel mai larg, de favorurile regimului de privilegii sub care au trăit.

În adevăr, domnilor, ce spectacol mai măreț de cât cel ce ne este dat să-l vedem la însuși poporul nostru, prin zeci și sute de școli de tot felul ce se întemeiază și se deschid, an de an, prin orașele și târgurile pământului românesc, pentru sutele și miile de tineri, mai toți copiii ai satelor noastre, cari, dornici de învățătură, năvălesc, toamnă de toamnă, în aceste școli, cu năzuința ca prin cultură să-și asigure, lor și patriei, o situație mai bună și mai respectată în lume. Și

aceasta cu sacrificii, cari, sub îndemnul și cu sprijinul Statului, au produs realizări deadreptul miraculoase. Arare ori se va mai fi văzut la vre-un popor o activitate mai grandioasă pentru școala și cultura sa națională ca aceasta din zilele noastre la poporul românesc.

Faptul se explică prin conștiința pe care acest popor o are că numai posedând mijloacele de cultură ale neamurilor celor mai înaintate va putea exercita, efectiv și deplin, dominațiunea politică la care a ajuns după două mii de ani de lupte și suferințe, — prin conștiința, că numai valorificându-și aptitudinile de rasă și puterile sale creatoare, prin cultură, își va valida superioritatea sa și o va putea impune altora, — prin conștiința, în fine, că, după realizarea idealului național, unității sale politice, misiunea istorică pe care o are în această parte a lumii numai prin cultură o va mai putea îndeplini.

Aceasta este explicarea minunii că, orașele și târgurile noastre, în cari, înainte de războiu, abia se putea susține o biată școală secundară, sunt pline, azi, de tot felul de asemenea școale și că, în locul numărului redus de școlari de altădată, avem afluența considerabilă de azi a tineretului, care, răscolind satele noastre de la un capăt la celălalt, iau drumul orașelor și târgurilor, pentru ca'n aceste școale să-și lumineze și îmbogățească mintea, să-și împodobească și inobileze sufletul.

Aceasta explică și emulația ce a cuprins orașele și târgurile noastre de a avea cât mai multe și mai bune școli, ca prin ele să slujească scopurile culturale speciale ale lor și generale al neamului. Și în această privință orașul d-v. are o situațiune excepțională. Căci, așezat în apropierea acelu triplex confinium de tristă și dureroasă despărțire seculară a bătrinei Moldove, el, prin instituțiunile sale școlare, poate servi nu nu-

mai progresul învățământului și al culturii naționale, ci, cu deosebire, apropierea, înfrățirea, contopirea într'un singur suflet, unitar și ideal, a celor ce au trăit sub regimuri deosebite, cu tendițe naționale diferite, străine scopurilor culturale ale neamului românesc.

Și în privința aceasta nici un fel de școală nu poate, desigur, îndeplini acest rol mai bine ca acelea pentru creșterea și pregătirea viitorilor slujitori ai altarului, preoții. Căci nicăeri, ca în biserică și în instituțiile ei, nu se găsește un teren mai propriu și mai favorabil, de apoiere, de înfrățire și de contopire a sufletelor și nici o tagmă socială nu poate avea o înrâurire mai adâncă și mai eficace asupra societății omenești ca cea a preoților, cari, în activitatea lor păstorască, se adresează în primul loc sufletelor...

Aceasta au înțeles-o bine acei ce au inițiat și înființat acest seminar în Dorohoiu, în frunte cu I. P. S. Mitropolit al cărui nume îl poartă. Iată de ce, dat fiind caracterul și scopul particular pe care această școală îl va avea în aceste părți ale țării noastre, ne găsim și noi, azi, aci, la ceremonia punerii pietrei de temelie a clădirii destinată seminarului „Pimen Mitropolitul” — ca să afirmăm, cu acest solemn prilej, că avem toată înțelegerea pentru opera începută și că ne simțim obligați de a-i da tot sprijinul de care ea are trebuință, din partea Statului.

La mormântul lui Gh. Dima.

— 7 Iunie 1925 —

Cu trecerea la cele eterne a lui Gh. Dima dispăre din lumea românească ardelenescă una din cele mai cunoscute, iubite și respectate personalități ale vieții noastre culturale și artistice — maestrul incomparabil, de unic talent și de nobilă pasiune, prin a cărui stăruitoare și neobosită activitate și prin a cărui prețioasă și frumoasă operă s'a pus în valoare muzica noastră națională și s'a făcut, vreme de două generațiuni, cultura, în domeniul acestei arte, a societății românești de dincoace de Carpați.

Alții, cu competența și autoritatea necesară, vor arăta, de sigur, ceia ce a fost, sub aceste raporturi, pentru viața sufletească a poporului nostru, în cei cincizeci de ani din urmă, Gh. Dima și vor aprecia meritele pentru care Academia Română l-a ales membru de onoare, atunci, când, după realizarea unității noastre politice, a ținut să distingă pe fruntașii vieții culturale ai Românilor desrobiți, prin a căror activitate spirituală s'a menținut ființa lor națională.

Ceia ce-mi incumbă însă mie, ca ministru al Artelor, e să aduc, în această supremă oră, un respectuos și înalt omagiu de recunoștință lui Gh. Dima pentru neîntrecuta pricepere și înțelegere și pentru exemplara

iubire și râvnă, cu cari, la o vârstă așa de înaintată, a știut întemeia, organiza și conduce, cu toate greutatețile începutului și cu toată insuficiența mijloacelor, cea dintâi școală superioară de artă muzicală și dramatică, cel dintâiu conservatoriu la Românii ciscarpătini.

Instituțiunea aceasta, pe care a avut fercirea sa o vadă realizată pe pământul suferințelor milenare ale neamului, chiar în cetatea propriului său martiriu, l-a regenerat sufletește, întru atât cât i-a dat îndemnuri și puteri să facă din ea ceia ce, poate, în împrejurările și cu mijloacele cu cari a avut a lucra și lupta, alții, mai tineri, dar cu mai puțină încredere și stăruință ca dânsul, n'ar fi izbutit: una din cele mai bune instituțiuni similare din țară.

Ea și cu Opera română i-au fost rezortul moral și spiritual al bătrânețelor sale frumoase și senine, cu cari s'a dus acum către Domnul. Numele și sufletul lui Gh. Dima stau și vor rămâne deapururea legate de începuturile culturii muzicale la Românii ardeleni și la instituțiile ce ei au întemeiat în scopul desvoltării acestei culturi după recâștigarea libertății naționale și a independenței politice.

Fie aceasta spre consolare celor mai deaproape încercați prin moartea sa, în tristele și dureroasele ceasuri, când, îndoliată și tăcută, lumea românească a iubitorilor și admiratorilor geniului și muncii sale, aduce lui Gh. Dima, la marginea mormântului, prinosul de mulțumire și recunoștință, prinos la care a ținut să se asocieze, prin glasul meu, atât Academia Română cât și Ministerul Artelor.

Răspuns la cuvântul de primire în Academia Română a d-lui G. Balș.

— 9 Iunie 1925 —

Domnule Coleg,

Cu claritatea și cu obiectivitatea spiritului d-tale și cu rezerva pe care orice om de știință, lucrînd în domenii de cercetări nouă încă, trebuie s'o observe, ai stabilit, metodic și documentat, în cuvîntarea prin care-ți faci intrarea solemnă în Academia noastră, că începuturile arhitecturii religioase în Moldova, ca artă cu caracter propriu, național, trebuiesc puse în timpul domniei lui Ștefan-cel-Mare și că ele se datoresc, ce privește alcătuirea stilului și execuția tehnică, duor influențe de căpetenie, încrucișate și contopite în mod original pe pămîntul românesc — una, de fond, bizantină, venită prin Serbia, cealaltă, de formă, gotică, venită din Polonia și Ungaria, cum și anumitor condițiuni speciale, locale, ale țării.

Constatările acestea, de sinteză, se întemeiază pe studiile și cercetările anterioare asupra monumentelor noastre istorice din Moldova și Țara-Românească și pe studiile și cercetările pe care d-ta însuși a trebuit să le faci, direct și personal, asupra bisericilor și mănăstirilor din Statele Peninsulei balcanice, în scopul stabilirii ori-

ginelor arhitecturii religioase la Români și a modului cum a evoluat această artă pe pământul țărilor noastre. Opera aceasta, proprie și originală, a d-tale, trebuie să fie relevată și examinată cu acest prilej, căci numai astfel se va putea învedera contribuția însemnată și prețioasă ce ai adus în domeniul acestor cercetări și se va putea înțelege, mai bine, de ce, reprezentând o specialitate de studii de așa mare importanță pentru cunoașterea și aprecierea vechei culturi române, chemarea d-tale în Academie eră în firea lucrurilor.

* * *

Domeniul spre care s'au îndreptat, acum aproape 20 de ani, studiile d-tale predilecte — monumentele noastre de caracter sacru: biserici și mănăstiri — e cercetat, mai atent și mai stăruitor, numai de vre-o 50—60 de ani încoace. Multă vreme cercetările acestea nu au avut în vedere decât interesul istoric pe care îl oferia lectura pisaniilor și inscripțiilor de pe morminte și obiectele de cult, studiul monumentelor însăși, ca produse de artă, rămânând pe al doilea plan, dacă nu chiar cu totul neglijat.

Aceasta pentru că cercetările epigrafice scoteau la iveală date și mărturii de cari istoriografii români aveau cea mai mare trebuință, pentru reconstituirea, de amănunt, a trecutului nostru și pentru că lipsiau încă bărbații pregătiți pentru studii arheologice mai speciale, cu excepția lui Al. Odobescu, care, singur între contemporanii săi, întreprinse studii serioase și competente de artă asupra monumentelor religioase române.

În al doilea loc, bisericile și mănăstirile noastre au fost studiate sub raportul trecutului, important nu numai pentru viața lor particulară, ci și pentru istoria generală a țării. O seamă de studii și monografii, an

de an tot mai numeroase, s'au publicat din acest punct de vedere asupra lor, așa că, azi, bibliografia istorică română poate înregistra pe numele mai fiecărui din vechile noastre lăcașuri bisericesti de importanță o monografie sau măcar un studiu istoric.

Ce privește studiul tehnic și artistic al monumentelor noastre religioase, el s'a început, în mod mai sistematic și mai stăruitor, numai în timpurile din urmă, prin opera condusă de d-l Er. A. Pangrati, directorul Școlii superioare de arhitectură, care, reluând lucrarea de pe la 1890—92 a arhitecților grupați în jurul revistei „Analele Arhitecturii” și aceea întreprinsă de Arh. Karl Romstorfer în Bucovina, a pus bazele studiului monumentelor noastre, cu profesorii și elevii școlii sale, prin ridicarea de releveuri și descrierea tehnică și artistică a lor.

Cu reorganizarea lucrărilor Comisiunii Monumentelor Istorice s'au mers mai departe sub acest raport. Căci, la publicația specială, editată de această Comisiune, s'au adunat, pe rând, mai toți cei ce se îndeletniceau în chip statornic cu astfel de studii istorice, arhitectonice și artistice. Buletinul Comisiunii și publicațiile — albume și monografii — Societății Arta Românească au contribuit în largă măsură la studiul monumentelor noastre și sub latura tehnică și artistică.

* * *

Dar lucrările acestea — constituind, de sigur, un foarte bogat și prețios material pentru studierea vechii arte religioase române — privesc monumentele pământene mai mult în sine și prea puțin în legătură cu influențele ce s'au exercitat la alcătuirea și dezvoltarea lor. Problema aceasta — a originilor arhitecturii noastre religioase și a evoluției ei în decursul timpului — n'a fost pusă pedeaș, metodic și temeinic,

decât prin studiile d-tale, d-le coleg, și aci stă meritul, marele d-tale merit, că, după ce ai cercetat și cunoscut acest material de studii și după ce însuși ai contribuit la îmbogățirea lui cu două interesante și conștiincioase monografii, publicate în colaborare cu d-l arhitect N. Ghika-Budești — Biserica din Filipeștii-de-Pădure (1908) și Mănăstirea Probota (1909) — te-ai apucat să cercetezi problema originelor arhitecturii noastre religioase.

Constatând că problema aceasta nu se poate deșlusi numai prin studiile, oricât de amănunțite, ale monumentelor noastre și că soluția ei trebuie căutată și în afară de țară, te-ai hotărît să studiezi chestiunea arhitecturii religioase balcanice. Și, în lipsă de studii te-meinice în această privință, chiar și în literatura indigenă a țărilor ce aveai să vizitezi, te-ai apucat să faci însuși, răbdător și metodic, atari studii, prin cercetarea, la fața locului, a monumentelor de artă bizantină din Serbia, din Bulgaria, din Turcia, din Sfântul Munte și, în urmă, din Rusia chiar, dându-ne publicații originale, de mare valoare și de mult folos, pentru noi, ca și pentru lumea învățată străină.

Și le-ai făcut pe toate, pe rând, conștiincios, te-meinic și competent, ca tot ce ai produs până acum. Ți-ai îndreptat pașii mai întâiu spre Statul de unde știai că ne-au venit primele înrâuriri artistice, atât în Țara-Românească cât și în Moldova, spre Serbia. Publicația d-tale „O vizită la câteva biserici din Serbia” (1911), dovedind bogate și speciale cunoștințe istorice, tehnice și artistice, pe lângă un spirit critic pătrunzător și o expunere clară, sobră și îngrijită, este o adevărată monografie asupra arhitecturii și artei bisericesti la vecinii noștri. Și aceasta nu numai pentru literatura română, ci și pentru cea sârbă și chiar pentru cea străină. Insoțită de vederi, schițe, planuri, detalii

și alte asemenea elemente de documentare, multe luate la față locului și date pentru prima oară de d-ta, publicația aceasta face onoare autorului, utilizată fiind foarte adesea de erudiții străini cari se ocupă de arta sârbească.

Din Serbia ai trecut, anul următor, în Bulgaria, regiune mai puțin importantă pentru noi decât cea dintâiu, unde, împreună cu d-l arhitect N. Ghika-Budești, ai studiat „Ruinile bisericilor bizantine din Mesembria” (1912), stabilind, în publicația ce ai dat, că ele aparțin, după criterii tehnice și stilistice, epocii Paleologilor. Iar din Bulgaria, un an după aceea, ai mers în Grecia, la Sf. Munte, pentru a studia arhitectura religioasă de acolo, oferindu-ne, ca rezultat, opera d-tale, negreșit capitală, asupra artei bizantine în Balcani: „Arhitectura Sfântului Munte” (1913), în care dai la iveală un material extrem de bogat și important, în mare parte inedit, pentru cunoașterea artei religioase atonite și în care arăți legăturile dintre această artă și vechea arhitectură religioasă românească.

În legătură cu aceste lucrări ai mai publicat un studiu asupra ruinelor bisericii ridicată odinioară de Radulcel-Mare al Țării-Românești la Lopușnia, în Serbia (1912), un altul asupra mănăstirii din Nicopoli (1915) și un al treilea asupra rămășițelor palatului Domnilor noștri din Moldova la Constantinopol, așa zisul Bogdan-Sarai (1916), stabilind, pentru toate aceste resturi monumentale, după aceleași criterii, data construcției lor. Apoi, din Balcani, ai trecut, încă înainte de războiu, în Rusia, pentru a studia și acolo, la Moscova și Chiev, monumentele religioase de artă bizantină. Dar, întrucât influențele artei rusești asupra celei moldovenești s'au exercitat mai târziu, dincolo de sfera preocupărilor d-tale, nu ai publicat, după cât știm, rezultatul acestei din urmă călătorii de studii.

Cu un astfel de capital științific, care a dat studiilor și orientărilor noastre asupra vechei arte românești o amploare și un orizont mult mai larg, puteai acum, d-le coleg, să ataci problema preocupării d-tale de căpetenie — originea arhitecturii religioase la Români și evoluția ei. Și, în adevăr, când s'a prezentat ocazia de a da, în această privință, un studiu de sinteză, l-ai dat, în capitolul „l'Architecture religieuse moldave” — publicat ca adaus la opera d-lui Nic. Iorga *l'Art Roumain* (1922) — și care nu este decât istoria, sub raport tehnic și artistic, a evoluției artei religioase moldovenești — lucrare mult apreciată și citată de istoricii de artă străini, cari s'au putut informa și documenta, în acest chip, asupra vechei arte românești, considerând-o, cum și este, ca una din cele mai interesante și originale produse, de caracter propriu național, a artei bizantine în expansiunea ei răsăriteană.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Aceasta este, până acum, în totului tot, opera d-tale științifică, întreprinsă serios, răbdător și modest, fără ușurința, fără graba, fără reclama cu care alții, în aceleași domenii de cercetări, au căutat și caută să se impună lumii noastre cărturărești și să fie recunoscuți ca specialiști în materie de artă veche românească. Prin ea ai dat, cum am arătat, studiilor privitoare la arhitectura noastră religioasă una din cele mai însemnate și de folos contribuțiuni, ai rezolvat problema originii acestei arte și evoluției ei și ai făcut-o mai bine și mai larg cunoscută și apreciată în afară, iar d-ta ți-ai câștigat renumele de care te bucuri în mijlocul cărturarilor noștri. Iată pentru ce Academia Română, când a fost să dea un urmaș lui George Benegescu, privind în d-ta pe reprezentantul cel mai de seamă al unor studii speciale ce s'au impus atențiunii

generale, te-a chemat în sânul său, spre a completa, în secțiunea istorică, o nouă latură de investigațiuni științifice pentru cunoașterea trecutului românesc și în special a vechei noastre culturi.

Și fiindcă amintiu de Bengescu, o comparație mi se impune în chipul cel mai firesc. Ca și dânsul care, diplomat de carieră, a crezut că e bine să-și întrebuințeze timpul liber și cu altfel de preocupări decât cele obișnuite carierei sale, cu lucrări literare, istorice și bibliografice, care să răspundă nu numai unor îndemnuri lăuntrice ale sufletului său, ci și unor necesități științifice, chiar ale altora, oricât de migăloase și obositoare ar fi fost ele, — ca și dânsul, zic, d-ta, urmașul său în Academie, inginer de profesie, ai crezut că e bine să-ți întrebuințezi timpul nu numai cu întreprinderi lucrative, ca mai toți colegii, ci și cu opere cari să folosească mai mult culturii naționale și să satisfacă mai bine năzuințele ei ideale, — lucrările despre care am vorbit.

Căci, negreșit, d-le coleg, cu pregătirea d-tale tehnică specială și cu spiritul d-tale pozitiv, ai fi putut găsi în ocupațiuni lucrative un rost mai mult și, după atâția, mai bun al vieții. Și totuși nu l-ai căutaț. Nu, pentrucă, descendent al unei străvechi și nobile familii moldovene, cu frumoase și lăudabile tradiții de cultură, d-ta ai moștenit, de sigur, astfel de dispoziții, cu îndemnuri, instinctive, în suflet, de a le servi, ca și înaintașii, în legătură cu aceia ce au putut lăsa ei mai prețios și mai măreț sub raport artistic, — lăcașurile sfinte pe care le evocai așa de sugestiv la sfârșitul cuvântării d-tale. Și nu l-ai căutat, pentrucă, prin sensul ce dai vieții, d-ta preferi a servi, în mijlocul societății, nu scopuri personale, de ambiție și amor propriu, ci interese de ordin obșteșc și ideal.

Așa se explică cum d-ta, care ți-ai făcut studiile în Elveția, unde, la Lausanne, ai luat bacalaureatul, iar

la Zürich, în Politehnicul de acolo, diploma de inginer, întors în țară, te-ai pus, dela început, în serviciul public, la lucrările podului de peste Dunăre, la cele ale portului dela Constanța și la serviciul tehnic al Direcției sanitare de pe lângă Ministerul de Interne.

Când, apoi, exigențe sociale și morale ale vieții publice și naționale te-au reclamat a le stă în ajutor, n'ai ezitat a consacra o bună parte din activitatea d-tale operelor de binefacere și de filantropie — la Societatea pentru profilaxia turberculozii și la Societatea pentru Crucea Roșie de războiu, pe care ai condus-o, cu devotament incomparabil, în timpul cel mai greu al războiului nostru — în retragerea din Moldova.

Ai găsit, în fine, vreme să te dedici studiilor private la vechea artă românească, special la arhitectura religioasă, luând parte, ca membru activ și conducător al publicațiilor, la lucrările Societății Arta Românească, la cele ale Comisiunii Monumentelor Istorice și, acum, la cele ale Academiei Române.

Toate acestea arată că d-ta nu vii în mijlocul nostru numai cu opera științifică despre care am vorbit și pe care suntem siguri că o vei crește neconținut prin nouă și importante lucrări, ci și cu o concepție de viață de înaltă valoare etică. Dacă la aceasta vom adăoga delicateța și distincția ce o pui în raporturile personale cu toată lumea — vei înțelege de ce, domnule coleg, suntem cu adevărat mulțumiți că putem primi astăzi, în mijlocul nostru, în mod solemn, pe un bărbat de meritele și calitățile d-tale și de ce îți zicem, cu toată sinceritatea și căldura sufletului :

Fii binevenit între noi :

La inaugurarea Căminului de odihnă pentru intelectuali, în Sâmbăta-de-Sus.

— 2 Iulie 1925 —

Ce tainică și minunată desfășurare a evenimentelor, domnilor: acum mai bine de două sute douăzeci și cinci de ani, vestitul și bogatul Domn al Țării-Românești, Constantin-Vodă Brâncoveanu, își cumpără aci, în țara Oltului, în Făgărașul înaintașilor săi Basarabi, la Sâmbăta-de-Sus și la Poiana Mărului, moșii în care să poată găsi — el și urmașii săi — nu numai rodul buneii gospodării ce știa face pe proprietățile sale, ci și locuri de adăpost și de siguranță la vremuri de nefericire, de bejenie.

Iubitor și sprijinitor al culturii și artei, ocrotitor și apărător al ortodoxiei amenințate de propaganda papistașă în Transilvania, — cu așezarea sa aci, în țara de stăpânire, vreme de aproape două veacuri, a strămoșilor săi, influentul și puternicul Voivod înțelegea să îndeplinească dincoace aceeași operă de înaintare culturală și de cultivare a legii străbune pe care o îndeplinise dincolo, zidind biserica dela Făgăraș și mănăstirea din apropiere, zisă din Poiană.

Felul cum se înfățișează și azi cea dintâiu și resturile celei din urmă, arată cunoscătorilor că n'a fost nici o deosebire între ctitoriile brâncovenești de acasă și cele de aci — aceeași arhitectură, aceeași artă și, desigur, aceleași mijloace de acțiuni culturale, au fost

puse în lucrare și de o parte și de alta. Dar, din nenorocire, sfârșitul tragic al marelui Voivod, cu risipirea averilor sale și cu distrugerea, aproape totală, a neamului său, au pus prea curând capăt operei de organizare bisericească și de propagandă culturală începută de Brâncoveanu în Transilvania.

Vremurile grele ce au urmat pentru Românii rămași credincioși legii străbune aduseră cu sine mai întâiu înstreinarea domnescului lor lăcaș de închinare din Făgăraș, risipirea, apoi, prin mijloacele distructive ale generalului Bucov, a mănăstirii dela Poiana și trecerea, în fine, a proprietăților dela Sâmbăta și Poiana Mărului în stăpânirea bisericii grecești din Brașov, prin voința ultimului descendent al neamului, a marelui Ban Grigorie Brâncoveanu.

În această tristă stare, frumoasele fundații brâncovenești erau amenințate să piardă, odată cu menirea scopului pentru cari fuseseră întemeiate, însăși amintirea lăudatului lor ctitor. Dar tocmai când se credea că s'a ajuns la acest sfârșit, tainica și minunata acea desfășurare a evenimentelor de care aminteam la început aduse o fericită întoarcere a lucrurilor: cu realizarea unității noastre naționale, pământul moșilor brâncovenești a ajuns în stăpânirea celor cărora li se cuvenea mai mult și mai cu dreptate; casa proprietății, scoasă din mâinile unui cumpărător vremelnic, a fost luată pe seama Statului, iar ruinele mănăstirii dela Poiana, cu locul lor împrejmuit, în întindere de vre-o optzeci de jugăre cadastrale, au fost cedate Mitropoliei Ardealului.

Toate acestea, prin purtarea de grije a bărbatului cu largă și dreaptă înțelegere a necesităților sociale și culturale, a bărbatului cu sufletul bun și generos, gata să se deschidă ori când, sincer și cald, pentru a îndeplini o dorință legitimă ori pentru a acoperi o su-

ferință reală. Căci prin purtarea de grije a d-lui ministru al Domeniilor, casa aceasta brâncovenească, restaurată și amenajată scopului destinat, va fi și va rămâne pe viitor locuința de odihnă și recreare, de reculegere și reconfortare, de mulțumire și desfătare pe seama intelectualilor români, a savanților, a scriitorilor, a artiștilor, în condiții, pe care, cu admirabilul său simț practic, a știut să le organizeze și să le asigure.

Și, în adevăr, d-lor, cum se putea păstra mai bine și mai potrivit această casă de cât dându-i-se destinația ce i s'a hotărît? Cine poate cultiva mai bine și mai potrivit amintirea ctitorului, de cât viitorii pensionari de vară ai ei? Cine poate servi mai bine și mai potrivit scopurile vieții noastre culturale, în acelaș spirit ideal, de cât intelectualii, slujitori ai literelor și artelor? Și cine, în fine, sunt mai în măsură să evoce trecutul acestui ctitor și frumusețea acestor locuri minunate de cât cei ce se vor perinda în această casă?

Iată de ce am socotit că e o datorie din parte-mi să particip la această sărbătorire, să aduc, pe deo parte, omagiile mele recunoscătoare și binemeritate întemeietorului acestui cămin de vară al scriitorilor și artiștilor și să felicit din inimă pe aceștia pentru frumosul și prețiosul dar pe care d-l Ministru Constantinescu li-l oferă azi în mod festiv. Și iată pentru ce, ca să arăt sollicitudinea pe care Ministerul Artelor o are pentru această operă și pentru acei cărora ea e destinată, îmi fac o deosebită plăcere să ofer, din partea sa, Sindicatului ziariștilor, Societății scriitorilor, cât și Sindicatului Artelor frumoase, câte 200 de mii lei în rentă de stat, spre a le servi ca început de fonduri speciale, din al căror venit să ajute, an de an, pe membrii lor mai lipsiți ce vor căuta odihnă și reconfortare, fizică și sufletească, în această localitate.

La instalarea P. S. Episcop al Aradului D-r Grigorie Comșa.

— 12 Iulie 1925. —

În momentul când ieși în primire, deplin și efectiv, dieceza la a cărei conducere Te-a ridicat votul Sinodului eparhial electoral dela 3 Maiu trecut și Te-a confirmat înalta bunăvoință a Majestății Sale Regelui, îmi revine mie, ca ministru al Cultelor, rolul plăcut de a Te felicita și saluta în numele guvernului, ca pe cel dintâi ierarh pe care România întregită îl dă episcopiei Aradului.

Și o fac aceasta cu mulțumirea și satisfacția pe care mi le dă conștiința că acel cărui i se adresează acest cuvânt de felicitare și salutare, e un prelat deplin pătruns de sarcina grea și răspunderea mare pe care Biserica, prin glasul reprezentanților săi autorizați, și țara, prin grația Suveranului ei iubit, i-au pus-o pe umeri.

Căci, precum ai spus-o, frumos și emoționat, în fața Majestății Sale Regelui, atunci când, potrivit unei străvechi datine, Ți-a încredințat cârja pastorală, înțelegi să depui toată munca și toată râvna pentru propășirea și înălțarea, morală și spirituală, culturală și națională, a credincioșilor Prea Sfinției Tale, pentru mărirea și gloria bisericii noastre străbune și pentru binele și fe-

ricirea patriei, fiind aci, la granița de Apus a pământului românesc, în totul și în toate, reprezentantul fervent al celor două necesități dominante ale zilelor noastre — unificarea sufletească și consolidarea națională.

Și, în adevăr, ce poate fi mai înălțător și mai folositor, azi, în activitatea unui ierarh al Bisericii și demnitar al Neamului, decât a pune autoritatea pe care i-o dă harul Duhului sfânt chemat asupra capului său și prestigiul pe care i-l dau funcțiunile însemnate ce ocupă în societate, întru sprijinirea operei celor ce lucrează, luminat și patriotic, la promovarea necesităților de care vorbeai înaintea Tronului măritului și gloriosului nostru Suveran.

Iată de ce, odată cu felicitările și salutările ce-Ți aduc, îți fac, Prea Sfințite, călduroase urări să duci la îndeplinire făgăduința ce ne-ai dat, în chip atâta de solemn. Dealtminteri, ca unii ce Te cunoaștem bine — din activitatea ce ai desfășurat până acum ca distins cleric, ca publicist zelos și priceput și ca funcționar superior în Ministerul Cultelor — nu ne îndoim că vei și îndeplini-o.

Căci, pe lângă înțelepciunea minții, bogăția culturii, și focul sacru al vocației, mai ai, Prea Sfințite, o calitate: aceia de a fi, în concepții și în năzuințe, omul patriei întregite, nu numai al unei regiuni, de a cunoaște, înțelege și cuprinde viața românească, bisericască și națională, nu în cadrele restrânse ale unei provincii, ci în hotarele largi ale neamului.

Ai deci, în această privință, ca unul ce stai mai sus, o vedere mai întinsă, un orizont mai larg, ca să poți privi problemele vieții noastre publice cu un spirit mai înalt și mai înțelegător, cu un suflet mai binevoitor și mai iubitor. Ești, cum a spus când-va Kogălniceanu, om nou la vremuri noi, așa cum trebuie să

fie azi în mijlocul neamului, conducătorii săi, atât sufletești cât și lumești.

Nu uita însă că, în demnitatea ce ocupi, ești chemat să continui, în împrejurările cele nouă, schimbate, o frumoasă și prețioasă tradiție bisericească, culturală și națională, tradiție de care trebuie să fie legat orice pas al activității Prea Sfinției Tale. Căci ceia ce face puterea și creiază prestigiul instituțiilor în viața popoarelor sunt tradițiile acestea cari împreună, sufletește, indizolvabil, generațiile ce se succed, una cu alta.

Să acomodezi dară, cu înțelepciune și iubire, necesitățile zilelor actuale cu cerințele tradițiilor vieții bisericești și culturale din aceste părți arădane, tradiții la începutul cărora stă spiritul unuia din cei mai vajnici luptători ai drepturilor noastre naționale, spiritul lui Moise Nicoară — părintele, ctitorul putem zice, al secularelor instituții de lumină și cultură din eparhia pe care ești chemat să o păstorești de acuma înainte.

În acest fel vei servi viața proprie a eparhiei și cea generală a neamului. În acest fel vei putea duce la îndeplinire cuvântul dat Regelui, de a lupta pentru unificarea sufletelor și pentru consolidarea patriei. Și în acest fel îți vei putea îndeplini, pe deantregul, datoria de ierarh și de român, pentru ca atunci, când, după trecerea anilor ce-ți stau numeroși deschiși înainte, vei ajunge în pragul unor bătrânețe frumoase și fericite, să fii cel mai mulțumit de câte ai putut face în folosul și pentru înălțarea Bisericii și a neamului, cari Te-au ridicat întru cei dintâi și cei mai buni ai săi.

La jubileul de 50 de ani al Reuniunii comercianților, industriașilor și meseriașilor români din Cluj.

— 15 August 1925 —

Serbarea aceasta, în cadrele căreia D-Voastră, reprezentanți ai tuturor asociațiilor și reuniunilor de industriași și comercianți români de dincoace de munți, ați ținut să sîntiți, aci, în piața Clujului, cu deosebită ceremonie, steagul uneia din cele mai vechi din aceste asociații și reuniuni, are, pentru noi toți, un întreit caracter.

Este, mai întâi, o dovadă vie a silințelor pe care un neam întreg, ținut, în cursul veacurilor, la porțile orașelor acestei patrii le-a depus totuș pentru a se introduce, a se menține și a se afirma, cu toate calitățile sale de rasă, în viața economică orășenească, în meserii și negoț, avînd a lupta pentru aceasta, dacă nu cu privilegiile, abolite, de drept, ale altora, cu o nefericită politică de Stat și cu dușmănia celor ce, sprijinind această politică, înțelegeau să-și mențină, de fapt, acele privilegii, de binefacerile cărora s'au bucurat atîta vreme și la adăpostul cărora s'au desvoltat numai ei.

E, apoi, o nădejde ca acum, în epoca dreptății sociale și politice pentru toată lumea din țara aceasta, silințele de care vorbesc, depuse în nouile condiții de

viață economică, vor da rezultate prin cari să se poată câștiga ceea ce s'a pierdut în cursul veacurilor de opresiune și nedreptate, să putem ajunge și noi acolo unde ceilalți se găsesc și să putem isbuti ca prin o muncă de emulație, nobilă și folositoare patriei, să aducem — și pe aceste terenuri — aportul de care neamul nostru este capabil.

E, în fine, o manifestare de solidaritate profesională, al căreia simbol este, ca în toate vremurile și la toate societățile, acest steag, în jurul căruia ne găsim adunați cu atâta dragoste, — solidaritatea necesară nu pentru împiedicarea progresului altora, ci pentru propășirea acelor cari, în cea mai bună conștiință, socot necesar să o susțină din toate puterile lor sufletești și trupești.

Iată de ce, în momentul când asupra acestui simbol se imploră binecuvântarea lui Dumnezeu, se cuvine să ne îndreptăm gândul nostru, pios și recunoscător, spre toți acei dispăruți azi, cari au susținut, cu nespuse greutate, asociațiile și reuniunile D-Voastră de industriași și neguțători, — să privim în viitor cu toată încrederea pe care ne-o dă nouile condiții de viață ale poporului și patriei noastre, — să ne bucurăm sincer de solidaritatea D-Voastră, de natură a aduce deosebit folos nu numai profesioniștilor ca atare ci și societății românești în genere.

Cu cea mai sinceră și călduroasă urare de bine și de înaintare, exprim ca ministru, reprezentând în guvern îndeosebi aceste părți ale țării, simțiminte de mulțumiri și de recunoștință tuturor celorce se străduiesc pentru dezvoltarea industriilor și negoțului în mijlocul societății românești și prin a căror muncă pricepută și rodnică vom putea câștiga și noi locul ce ni se cuvine în centrele vieții noastre economice, strigându-le din toată inima : înainte, tot înainte !

La desvălirea bustului lui Ion Mihalyi de Apșa, în Sighetul-Marmației.

— 30 August 1925 —

Monumentul ce ne stă de față reprezintă chipul unuia din cei mai buni și mai meritoși fii ai acestui ținut, — chip pe care mulți din cei prezenți l-au cunoscut aieva și pe care cei viitori rămân să și-l imagineze după această înfățișare aere perennius, — chipul lui Ion Mihalyi de Apșa.

Înălțarea lui aici, în piața Sighetului, e semnul vădit al simțimentelor de dragoste și de grațitudine pe cari contemporanii și urmașii săi din aceste părți le păstrează amintirii lui, — a bărbatului, care, prin purtarea, faptele și lucrările sale, în mijlocul familiei, societății și neamului, a înțeles să dea vieții un sens și un scop, moral și național, mai deosebit de cât alții.

Căci, născut, crescut și trăit în această țară a Maramureșului, unde familia sa își are rădăcini multi-seculare, întinzându-se departe, până în sec. al XIV-lea, pe vremea descălecatului Moldovei, Ion Mihalyi s'a simțit legat prin toate fibrele ființei sale sufletești și trupești de pământul și de oamenii acestei țări.

De aci nobila, ideala sa năzuință de a sta în slujba intereselor lor prin lucrări cari să le crească mijloacele de înaintare culturală și să le înalțe conștiința

și demnitatea națională. De aci activitatea sa, străduitoare și rodnică, la Asociațiunea maramureșană și, mai apoi, la cea transilvană. Și de aci, mai ales, opera sa, plină de muncă și devotament, pentru cunoașterea trecutului țării Maramureșului, — prin care și-a câștigat merite deosibite în lumea cărturarilor români și prin care a dus mai departe reputația numelui familiei sale.

Valoarea acestei din urmă opere a lui Ion Mihalyi nu stă în întinderea ei, cât în calitățile de ordin sufletesc, — a conștiinței despre însemnătatea elementului românesc în trecutul acestei țări în particular, în trecutul neamului nostru în general.

Ea a fost apreciată, la timpul său, după această valoare, și de acea Academia Română, pe atunci un simbol numai al unității noastre naționale, s'a grăbit, să-l proclame membrul său corespondent.

Iată de ce, acum, când, nu numai unitatea noastră culturală ci și cea politică a devenit o minunată realitate, luând cunoștință de frumosul act de pietate ce se săvârșește aci, instituțiunea noastră și-a ținut de pioasă datorie ca prin glasul meu să aducă amintirii lui Ion Mihalyi omagiile sale de recunoștință și de admirație, omagii la care fie-mi permis să adaog și pe acelea ale guvernului pe care-l reprezintă și care nu poate rămâne indiferent față de o manifestație de simțire românească cum este aceasta.

La înmormântarea P. S. Episcop al Constanței Ilarie Teodorescu.

— 1 Octomvrie 1925 —

Moartea, înstăpânită subit pe sufletul prea sfințitului episcop al Constanței, a stins o viață de muncă și jertfă, de conștiință și credință, — viața unui om de bine și de ispravă, în cel mai deplin înțeles al cuvântului. Căci din acest soi de oameni a fost mult regretatul ierarh, de care am trista datorie, ca ministru al Cultelor, să vorbesc astăzi la marginea locașului său de veșnică odihnă.

Născut și crescut în București, în mijlocul societății de modestă stare, dar de curate moravuri și de frumoase simțimânte, și-a agonisit învățătura în școala favorită a copiilor din popor, în seminariu, dedicându-se carierei preoțești, pentru care avea, cum s'a văzut după aceea, o mare vocație. Dar, simțind într'insul puteri mai deosebite și îndemnuri mai alese, nu s'a îndestulat a sluji numai, cu zel și demnitate sacerdotală, la altarul Domnului, ci a năzuit să-și facă un rost mai mult în societate : și-a desăvârșit deci studiile la facultate, a trecut examenul de capacitate pentru învățământul secundar și a ajuns, prin râvnă și sârguință, un membru de vază al corpului didactic din Capitală.

Situația și reputația aceasta, de preot model și pro-

fesor distins, și-a crescut-o apoi neconținut, cultivând, cu talent și devotament, dispozițiile înăscute ale sufletului său, ca predicator și scriitor, prin cuvântări și publicații din domeniul îndeletnicirilor sale profesionale. Căci a ocupat și a avut, rând pe rând, toate oficiile și demnitățile pe care un cleric de seama sa le putea ocupa și avea.

Nu e de mirare deci că, după o asemenea laborioasă și fructuoasă activitate în ogorul credinței străbune și culturii naționale, a ajuns una din personalitățile cele mai cunoscute ale Capitalei și, în același timp, pentru lumea din afară, unul din cei mai merițoși preoți ai noștri de dincoace de Carpați. Și a fost firesc ca, atunci când rosturile vieții sale s'au schimbat, pe urma unei crude încercări a sorții și când necesități de organizare ale Bisericii ortodoxe au adus cu sine creiarea de noi eparhii, privirile celor chemați a designa și alege pe viitorii episcopi să se îndrepte și asupra sa, pentru ca în vara anului 1923 să fie înălțat și așezat în scaunul de întâiul episcop al Constanței.

Numai cine l-a urmărit la lucru și cine știe ce a îndeplinit în această calitate în noua eparhie dobrogeană, numai acela își poate da seama de câtă voință și energie, câtă putere de muncă și credință curată sălășluia în sufletul său. A întocmit reședința, a organizat cancelariile, a renovat biserica catedrală, a fondat seminarul, a început clădirea palatului episcopal, a făcut vizitații canonice în eparhie, prin regiuni unde lumea nu-și amintește să mai fi fost vreodată vlădică. A instituit un curs special, prin lege, pentru pregătirea de preoți pe seama numeroaselor parohii vacante, a publicat reviste, a pregătit lucrul pentru întemeierea unei mănăstiri. Și toate acestea numai în doi ani.

Dar moartea a pus din nefericire capăt acestei însemnate opere de organizare și înzestrare a noiei

eparhii lăsând continuarea și întregirea ei în seama celui pe care Providența îl va rândui ca urmaș. El rămâne însă începătorul, ctitorul, pe care generațiile viitoare nu-l vor uita, de sigur, pomenindu-i și slăvindu-i numele și faptele cu pietate și recunoștință, — simțăminte pe care țin să le exprim cel dintâiu, ca ultim și suprem omagiu — adus de guvernul țării, rămașițelor pământești ale unuia din cei mai vrednici și mai zeloși ierarhi ai Bisericii, mai iubitori și mai credincioși fii ai patriei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La punerea pietrei fundamentale a Seminarului Negru-Vodă dela Curtea-de-Argeș.

— 4 Octomvrie 1925 —

Inceputurile seminarului, a cărui piatră de temelie pentru o nouă clădire se așează astăzi, aci, în Curtea-de-Argeș, ne duc până la epoca primei încercări de modernizare a vieții publice de Stat din țările române, epoca Regulamentului organic. Căci, între instituțiunile cu care avea să se înzestreze atunci aceste țări, pentru orânduirea lor mai corespunzătoare spiritului și cerințelor vremii și pentru propășirea lor în viitor, potrivit acestui scop, fură și seminariile de pe lângă reședința fiecărei episcopii, cele dintâi școale speciale la noi pentru pregătirea preoților și cari au adus mare serviciu culturii naționale prin faptul că au scos din lumea satelor la lumina învățaturii zeci de mii de tineri, cari, altfel, cea mai mare parte, ar fi rămas pierduți pentru rosturile vieții noastre intelectuale.

Atunci dar și această episcopie a Argeșului ținu să-și întemeieze seminarul său propriu pentru creșterea preoților, ca una ce, deși mai nouă și mai mică de cât celelalte episcopii ale țării, avea totuși o frumoasă tradiție de viață culturală și națională prin activitatea zelosului cărturar și patron al literaturii bisericesti, Iosif, întâiul ei episcop, și prin rolul pe care urmașul

său, vestitul Ilarion, l-a avut în mișcarea revoluționară dela 1821, ca amic și sfetnic al lui Tudor Vladimirescu.

Dar cu mijloacele insuficiente și în condițiile grele în care avea să funcționeze și să se desvolte acest seminar, sub purtarea de grije, materială și morală, a Episcopiei, deși a durat, ca și celelalte, până la 1893, n'a putut ajunge ceia ce întemeietorii și susținătorii săi de pe vremuri desigur doreau și năzuiau. Și lucrul e explicabil, într'un timp când atâtea altele erau încă de făcut și când preocupările și silințele ce dominau cugetele și acțiunile tuturor fiilor patriei erau: să îndepărteze regimul protectoratului rusesc, să realizeze unirea țărilor surori, să recâștige independența față de suzeranitatea turcească, să întemeieze Statul liber al Regatului român și să consolideze, prin organizațiune lăuntrică și prestigiu în afară, acest regat, în vederea menirii sale naționale.

Evident că, în mijlocul unor atari preocupări și silințe ce treceau înaintea tuturor celorlalte, Biserica noastră, subjugată intereselor materiale și morale ale unui cler străin, slăbită prin o criză de autoritate canonică, ajunsă în situație de a recunoaște însăși necesitatea secularizării averilor sale, pentru salvarea unor interese superioare naționale și nevoită a duce o luptă destul de serioasă pentru recunoașterea, afirmarea și organizarea sa, ca Biserică neatârnată, autocefală, a noului Stat român, nu putea susține, singură, instituțiile sale, așa cum se cerea și cum ar pretinde cei necunoscători și neînțelegători ai evoluției vieții moderne a neamului românesc. De aceea aceste seminarii au vegetat și în cele din urmă au trebuit să dispară, iar pregătirea preoților să fie făcută după o nouă rânduială,—legea clerului dela 1893,—sub care am stat până la marile schimbări provocate de războiul mondial.

În adevăr, acum, după constituirea noului Stat

român întregit, idealul nostru rămâne a fi numai îndeplinirea misiunii culturale și civilizatorice ce ne este rezervată la Dunărea-de-Jos. Și la fel, prin întregirea într'o singură organizație, conducere și administrație a Bisericii ortodoxe române și prin înălțarea ei la rangul de Patriarhie, idealul acestei Biserici rămâne a fi — în afară de permanenta misiune spirituală și morală— îndeplinirea rolului pe care ea trebuie să-l dețină pe de o parte în viața națională a neamului, pe de alta în viața ortodoxiei în genere. Pentru aceasta Biserica trebuie să-și aibă în primul loc apostoli luminați și devotați, pe care să-i formeze prin o serioasă pregătire și aleasă educațiune.

Din această necesitate a zilelor noastre au renăscut, în chip logic și firesc, seminariile apuse acum 20—25 ani și, odată cu ele, seminarul acesta dela Curtea-de-Argeș, care, în nouile împrejurări ale vieții noastre bisericești și cu nouile mijloace ale vieții noastre culturale, are, negreșit, ca și celelalte, alt rost și alt viitor, — rost și viitor care va atârna și dela modul cum va fi întocmită legea de organizare a învățământului religios în România întregită și dela felul cum Statul va fi în măsură să sprijine, moral și material, Biserica națională în acțiunile sale, deci și în aceasta.

Ori, precum în trecut, așa și în viitor, Statul va fi și va rămânea, potrivit întregii sale tradiții de Stat ortodox și național, cel mai bun și mai statornic sprijinitor al acestor acțiuni. Dovadă că chiar acum, în epoca grea și costisitoare de refacere și nouă înzestrare a țării istovite și părăduite de războiu, el acordă, în măsură însemnată, ajutor Bisericii pentru trebuințele sale, ajutor prin care, ca să nu vorbim de cât de școli, s'au înființat și se zidesc seminarii noi la Dorohoiu, la Huși, la Buzău, la Cluj, la Argeș, la Oradea ș. a. mai departe. Și aceasta prin distribuirea mijloacelor

potrivit necesităților seriate cu chibzuință, să nu se compromită nici lucrările și să se satisfacă, în acelaș timp, interesele învățământului ca atare și necesitățile vitale ale școlarilor. Rezultatul va fi că, cu stăruință și cu sprijinul oamenilor de bine și de jertfă, în doi—trei ani de zile, vom avea clădiri nouă, corespunzătoare, pentru mai toate seminariile țării.

Când lucrul va fi terminat aci, la Argeș,—cei ce vor avea conducerea, cei ce vor avea răspunderea și cei ce vor avea folosința acestor clădiri, vor trebui să-și facă datoria. Episcop, profesori și elevi vor trebui să ducă tot mai departe și mai sus frumoasa reputație de viață bisericească susținută în această localitate prin vechea Mitropolie a țării, prin strălucita mănăstire a lui Neagoe-Vodă și prin oboseala vrednicilor episcopi cari au fost Iosif de Sivas, Ilarion, Neofit Scriban, Iosif Naniescu, Gherasim Timuș, — să facă și din acest târg străvechiu al patriei un centru de viață culturală pentru tinerile mlădițe ale urmașilor descălecătorilor lui Negru-Vodă, ale acestor Români negreni, cum se numesc ei însăși, — să ridice, sub acest raport, vaza școlii lor, într'atât cât vizitatorii anticelor și minunatelor monumente de artă din această întâie reședință domnească a țării, în pelerinajul lor pios dela mormântul întemeetorului dinastiei Țerii-Românești, a Basarabilor, la mormântul întemeetorului dinastiei Regatului român, a Hohenzollernilor, să se simtă îndemnați a se opri, cu dragoste și interes, și la această școală de cultură a minții și de educație a sufletului, găsind în ea ceea ce trebuie să fie în o asemenea instituțiune: lumină, credință și simțire românească.

La ceremonia comemorării Sinodului dela Niceia, în Iași.

— 11 Octomvrie 1925 —

E pentru întâia oară după înfăptuirea unității politice a neamului românesc și după consacrarea, în forme legale, a unității vieții sale eclesiastice, că Sf. Sinod se întrunește în sesiune extraordinară, și anume ca să comemoreze, în chip festiv, un însemnat eveniment din începuturile Bisericii creștine: a 1600-a aniversare a primului ei sinod ecumenic, dela Niceia, cel mai important, de sigur, prin hotăririle și urmările sale, din câte asemenea sinoade s'au mai ținut de atunci încoace.

Imprejurările mai puțin prielnice în cari se găsesc și trăesc azi anumite biserici ale Răsăritului au făcut ca ele să nu poată sărbători împreună această aniversare a întregii lumi creștine, așa după cum se proectase și după cum se nădăjduia încă la începutul anului, printr'o măreață și impunătoare manifestațiune de solidaritate spirituală a drept credincioșilor lor.

În astfel de situațiune, Biserica ortodoxă română, care a avut norocul și fericirea să-și vadă realizată tocmai în acest an festiv al creștinătății, atât unitatea sa de organizare, cât și înălțarea sa la rangul de Patriarhie, nu putea lăsa să treacă acest prilej, fără să nu aducă prinosul său de admirație și de venerație

memoriei celor 318 sfinți părinți, cari, la chemarea Împăratului restaurator al unității politice a Statului roman, au știut, prin zelul lor apostolic și marea lor înțelepciune, să restabilească, acum 16 veacuri, la Niceia, și unitatea credinței atât de sdruncinată, atunci, în Biserica lui Hristos.

Și a ținut să facă această serbare comemorativă, aci, în Iași, în orașul atâtor frumoase și glorioase amintiri istorice, ca un omagiu adus străvechei Mitropolii a Moldovei și a Sucevei, în sânul căreia s'au mai întrunit pe vremuri două sinoade, din care unul, cel dela 1642, trece de însemnătatea unui sinod local, întrucât, cu participarea reprezentanților Bisericii grecești și a celei rusești, a discutat și aprobat, într'o vreme când lucrul se impunea ca o necesitate a întregii lumi creștine din Răsărit, „Mărturisirea ortodoxă” a marelui ierarh, organizator al Bisericii ruse, moldovanul Petru Movilă dela Chiev, din neamul Voivozilor nostri cu acelaș nume.

Manifestațiunea aceasta a Sf. Sinod are însă pentru noi, nu numai un sens comemorativ, istoric, ci și unul actual, simbolic, pecelluit prin prezența la festivitate a tuturor conducătorilor, ierarhilor, bisericilor române de subt fostele stăpâniri străine : de a arăta, ca și odinioară membrii sinodului dela Niceia, că, după restaurarea unității politice a Statului, restabilirea unității Bisericii sale a fost, pentru acești ierarhi, o chestiune de conștiință pe care, cu dragoste și înțelegere, au știut a o realiza într'un consens de înaltă valoare, morală și națională.

Pentru acest cuvânt ea va rămâne încrestată în cronica acestui generos oraș ca o dată mai mult la vaza măririi sale și va constitui, în viața Bisericii noastre naționale, un act de afirmare a voinței sale de a păstra, în rosturile lăuntrice, ale neamului, ca și în raporturile din afară, ale popoarelor de aceeași credință, rolul pe care i-l dă prestigiul trecutului, însemnătatea prezentului și perspectivele viitorului.

Iată de ce guvernul țării, prin glasul meu, se înclină cu respect și venerație, înaintea înalților demnitari ai Bisericii noastre și ține a mărturisi, și cu prilejul serbării de astăzi, că cinstește și prețuește Biserica aceasta ca pe cel mai puternic și sigur sprijin prin care Statul român, precum în trecut, așa și în viitor, își va putea îndeplini misiunea sa în aceste părți ale lumii întru lauda și gloria lui Dumnezeu, a credinciosului său popor, a Regelui României întregite și a măritei noastre Case Domnitoare.

La punerea pietrei fundamentale a Seminarului Chesarie Episcopul din Buzău.

— 14 Octomvrie 1925 —

Cu piatra angulară ce se așează astăzi la temelia acestei clădiri, se pornește zidirea unui al patrulea local de seminarium în țara cea veche, seminarium isvorit, ca și celelalte, dela Huși, Dorohoiu și Curtea-de-Argheș, din aceleași necesități ale vieții noastre bisericești de după războiu, între cari, în primul loc, nevoia actuală de a avea școli speciale pentru creșterea și pregătirea clericilor, viitorilor păstori sufletești ai satelor și orașelor noastre, cât mai multe și cât mai bune.

O asemenea școală nu putea lipsi, aci, în Buzău. Și aceasta, nu numai pentru că ea trebuie să ființeze pe lângă fiecare episcopie, dar și pentru că, în acest oraș și pe lângă această episcopie, trăește încă viu amintirea, tradiția unuia din cele mai vestite seminarii, din câte s'au întemeiat odinioară în Țările Române, sub regimul Regulamentului organic, — seminarium lui Chesarie episcopul, fondatorul său, și al lui Dionisie Romanò, urmașul lui.

În adevăr, pentru cei ce cunosc trecutul seminariilor noastre de dincoace de Carpați, e neîndoios că la începutul nici unuia din ele n'a prezidat un animator și creator, un om de voință și energie, un bărbat cu mai

serioasă școală teologică și mai frumoase simțăminte naționale, ca fericitul episcop, care a știut pune seminariul său în condițiuni materiale, morale, spirituale și naționale, excepționale pentru timpul acela, și care a avut norocul de un succesori, continuator al lucrării sale, de aceleași însușiri și virtuți ca și dânsul, de sălișteanul Dionisie Romanò.

Personalitatea și opera acestor doi învățați episcopi și buni români au creiat tradiția de care vorbeam și care, ori cât vremurile și oamenii s'au schimbat, prin prefacerea condițiunilor de viață și a sufletelor, n'a putut pieri din acest oraș, de pe lângă această episcopie. Ea există, negreșit, în conștiința noastră și conștiința celor chemați a o continua și desvolta, în împrejurările și necesitățile zilelor actuale, și trebuie numai legată de viața reinființatului seminariu, așa fel, ca aceasta să se așeze temeinic și deplin pe temelile trainice ale aceleia.

Și nu mă îndoiesc că așa va și fi. Dovadă ne este zelumul și jertfa cu care Buzoienii au inițiat și înțeleg să susțină înfăptuirea acestei clădiri, ca complectare a aceleia, înălțată, acum aproape o sută de ani, de Chesarie, ca monument nepieritor, al rodnicei sale păstoriri în aceste locuri. Căci sunt dator să mărturisesc: în nici o parte nu s'a depus atâta stăruință și nu s'au făcut atâtea sacrificii pentru scopul arătat, ca aci, în Buzău. Și dovadă ne este spiritul nou bisericesc și sufletul nou românesc ce s'a sălășluit în viața lăuntrică a acestui seminariu, prin activitatea profesorilor și munca elevilor, ca odinioară pe vremea lui Chesarie în clădirea cea veche.

Iată de ce cu toată înțelegerea pentru aceste împrejurări particulare ale seminarului din Buzău și pentru năzuințele ideale ale conducătorilor și sprijinitorilor săi, Ministerul Cultelor a ținut de datoria sa să ajute construcția acestui nou lăcaș de lumină și de

credință, spre care, desigur, nu se vor îndrepta numai tinerii regiunilor acestora, ci și acei pe cari, în chip firesc, îi vor atrage nouile condiții de viață ale țării noastre, tineri de peste Carpați, din părțile din care au venit aci, în Buzău, tot pentru lumina minții și pentru întărirea credinții, marii dascăli și episcopi Chesarie și Dionisie.

Cu aceste nădejdi în viitor, aducând mulțumiri călduroase și recunoscătoare tuturor celor ce se străduiesc pentru înălțarea acestui nou altar închinat culturii române și legii străbune și asigurându-i de tot concursul și sprijinul Statului, — urez din plin suflet ca lucrările să continue așa fel ca'n toamna viitoare clădirea să poată fi dată scopului pentru care ea se înalță.

La investitura I. P. S. Patriarh Miron.

— 1 Noemvrie 1925 —

După ce Biserica și Națiunea, prin reprezentanții săi autorizați, înălțând Scaunul mitropolitan al Ungro-Vlahiei, ca primat al României, la rangul de Scaun patriarhal, V'a ridicat și pe I. P. S. Voastră la demnitatea de Patriarh al Bisericii ortodoxe române, M. S. Regele, augustul și gloriosul nostru Suveran, V'a dat azi, potrivit datinei, investitura solemnă, cu o ceremonie ce va rămâne, desigur, istorică.

Sunteți, acum, I.P. Sfințite, împodobit cu toate simbolele puterii spirituale, pe care un Patriarh de creațiune națională se cuvine să le aibă, pentru îndeplinirea funcțiunii ce i s'a încredințat și recunoscut de cei ce, după tradiția și rânduiala Bisericii Răsăritului, aveau căderea să o facă: funcțiunea de suprem Pontif al unuia din cele mai numeroase și mai însemnate popoare drept credincioase.

Poporul acesta, care, dealungul veacurilor de continue amenințări și primejdii, a găsit, în credința sa, cea mai puternică pavază a ființei sale etnice și care, pentru păstrarea și întărirea acestei credințe, a făcut din Biserică instituțiunea de căpetenie a vieții sale naționale, poporul acesta vă înconjoară I. P. Sfințite, cum o știți și vedeți, cu cea mai caldă iubire și cu cel mai înalt respect.

Și aceasta nu numai pentru că-și dă seama de importanța morală și națională a instituirii Patriarhatului în viața noastră bisericească, ci și pentru că cunoaște și apreciază virtuțile alese și însușirile rare ale sufletului I. P. S. Voastre și pentru că Vă știe venit din rândul celor mai buni și mai inimoși luptători pentru realizarea unității noastre naționale.

Căci, copil al lumii de țărani ai pământului românesc, cari, de aproape după mii de ani au susținut și garantat, cu calitățile lor, continuitatea vieții latine, în aceste părți de lume, ați fost sortit, I. P. Sfințite să ajungeți, acolo, în Ardealul robiei milenare, din modestul post de învățător, de luminător al poporului, la cea mai înaltă treaptă de conducere pe care ai noștri puteau s'o ajungă, acea de episcop.

Iar după ce, în această calitate, ați adus, în ceasul suprem, Regelui liberator, sufletul însăși al neamului desrobii și după ce, apoi, ca Primat al României, ați prezidat ceremonia încoronării Sale ca Suveran al patriei reîntregite, fiul săteanului dela Toplița a fost sortit să ajungă și mai sus, să îmbrace cea mai înaltă demnitate bisericească, aceea de Patriarh al Bisericii ortodoxe române.

Sunteți, deci, între fiii neamului, acel rar și fericit ales al Providenței, pe care aceasta, în marea și nemărginita sa îndurare, l-a rânduit să urmeze, în rosturile vieții, ascensiunile însăși ale acestui neam, urcând, împreună cu dânsul, treptele înălțării sale politice și bisericești.

Așa se explică faptul că, în ziua investirii I. P. S. Voastre ca întâiu Patriarh al Bisericii noastre naționale, țara întreagă, prin reprezentanții săi, și ortodoxia toată, prin delegații săi, au ținut să vă sărbătorească într'un mod precum Țărilor Române nu le-a fost dat să vadă dela Neagoe-Vodă încoace, dela ceremonia sfințirii mânăstirii Curții-de-Argeș.

Iată de ce, din prilejul acestei mari serbări naționale și bisericești, Vă facem, I. P. Sfințite, cu toată iubirea și respectul ce vă datorim, cele mai călduroase urări de sănătate și fericire, rugând Cerul să vă dăruiască vârsta celor mai bătrâni și vestiți Patriarhi ai lumii, deplini încredințați că veți fi, în tot timpul păstoriei I. P. Sf. Voastre pe Scaunul Patriarhiei românești, izvorul viu și nesecat de credință, de lumină și de patriotism al neamului întreg.

Intru mulți ani, Stăpâne!

La punerea pietrei fundamentale a Seminarului din Huși.

— 10 Ianuarie 1926 —

Imprejurări independente de voința mea m'au împedecat să vin până acum, aci, în Huși, pentru așezarea îndătinatului act de fundațiune la temeliile clădirii acestui nou local de școală, început încă din anul trecut și care — după cele dela Dorohoiu, Argeș și Buzău, — e al patrulea seminar ce se ridică în țara veche dela războiu încoace.

Ca și acesta din urmă, el se înalță în preajma unei eparhii cu frumoasă și bogată tradiție bisericească și culturală și unde, în jumătatea a doua a secolului trecut, a mai existat și funcționat o școală pentru pregătirea și formarea clerului necesar vremii aceleia — un seminar inferior, care a dat Bisericii atâția slujitori devotați, iar culturii române atâția oameni de ispravă și folos.

Reînființat câțiva ani în urmă, seminarul acesta e merit să aibă, în împrejurările nouă de astăzi, ca și celelalte, un rol însemnat, nu numai în ce privește menirea lui specială, de a da instrucție și educație în spirit evanghelic, tinerilor cu vocație pentru cariera preoțească, ci și de a contribui în largă măsură la întemeierea, susținerea, și propășirea noiei vieți bisericești a neamului nostru.

Intr'adevăr, lumea românească suferă în prezent, netăgăduit, o însemnată și esențială prefacere în toate domeniile de manifestare ale ei, deci și în domeniul spiritual și moral pe care-l reprezintă, mai mult și mai bine de cât ori ce altă instituțiune de creațiune ome-nească, Biserica, divină prin origina sa și permanentă prin esența superioară a învățaturii sale.

Prefacerea aceasta se evidențiază prin tendințele și năzuințele noastre ale tuturor, de a ne întocmi viața bisericească, spirituală și morală, într'un sens mai în-alt și mai temeinic și se va îndeplini prin chemarea în deosebi a elementului mirean la o mai strânsă și mai intimă colaborare cu reprezentării și slujitorii Bi-sericii. Căci, în cadrele noiei sale legi de organizare, această colaborare, în formele de independență și de libertate ale primelor veacuri creștine, va aduce cu sine, negreșit, nu numai un mai mare progres în des-voltarea vieții noastre bisericești, ci, în același timp, o nobilă și folositoare emulațiune între diferitele părți constitutive și între instituțiunile de acelaș fel ale Bi-sericii noastre.

Și între instituțiunile acestea, menite a se stimula reciproc și a propăși printr'o asemenea emulațiune trebuie să socotim, în primul loc, seminariile, înființate pe lângă eparhii, — școli chemate a formă un cler cât mai ales și mai bine pregătit pentru îndeplinirea misiunii sale și, pe lângă aceasta, a continua și întreține o viață culturală, odinioară așa de intensă, pe lângă e-piscopiile noastre.

Intr'adevăr, unde mai bine și mai folositor de cât în mediul liniștit și senin al reședințelor episcopale, la amintirea atâtor tradiții de frumoasă viață bisericească și culturală și sub oblăduirea și grija înțelepților și venerabililor ierarhi, ar putea aceste școli, profesori și elevi, desvolta o asemenea activitate ?

Și unde mai bine și mai folositor de cât aci, în Huși, lângă episcopia, fondată de o casă domnitoare care a dat ortodoxiei pe unul din cei mai mari ierarhi ai săi, pe organizatorul vieții bisericești rusești, pe Petru Movilă, și care numără între vrednicii săi păstori pe un Iacov Stamate, pe un Veniamin Costache și pe un Melchisedec Ștefănescu, și pe un Silvestru Bălănescu, — ar putea acest seminar, al cărui adăpost pe viitor se înalță acum, să-și îndeplinească misiunea de care am vorbit.

Iată de ce, Prea Sfințite și onorat auditoriu, plin de cele mai bune nădejdi pentru viitorul acestei școli, pentru cei ce vor propovedui cuvântul Domnului și pentru cei ce se vor instrui și educa la lumina învățăturilor creștine, — fac cele mai călduroase urări, să ajungeți a o vedea terminată și inaugurată.

Și în această privință tot sprijinul moral și material al Ministerului pe care-l reprezintă este asigurat, pentru ca să ne putem bucura de jertfa ostinelilor și sacrificiilor tuturor celor ce vor fi contribuit la desăvârșirea ei.

La inaugurarea Școalei de Arte frumoase din Cluj.

— 17 Ianuarie 1926 —

Creațiunea noiei instituțiuni de cultură artistică ce ia astăzi ființă în orașul nostru se datorește necesității de a se complecta organizarea învățământului special din acest centru de cultură superioară națională și cu o școală de Arte frumoase, — deasemenea trebuinței de a se ținea la îndemâna fiilor acestei țări, acasă la dâșșii, un mijloc de cultivare a dispozițiunilor și aptitudinilor artistice cu cari mulți din ei sunt, adesea, așa de bine înzestrați.

Desvoltarea viitoare a școalei va arăta, desigur, cât de îndreptățite sunt necesitățile acestea, cari stau la baza fondării ei. Căci, nu mă îndoesc, că în simțământul și conștiința celor chemați a pune talentul și pregătirea, munca și opera lor, în serviciul noiei instituțiuni artistice clujene, stă o firească năzuință și nobilă ambiție, — de a lucra, cu tot focul sacru al artei și cu toată râvna ființei lor, ca din modestul început de azi să se desvolte treptat, treptat, un serios așezământ de cultură artistică, care să fie nu numai o pepinieră de profesioniști în domeniul pregătirii lor speciale, ci, în acelaș timp, un puternic mijloc prin care Ardealul acesta, care, prin minunatele sale trumuseți naturale, prin străvechile sale tradiții culturale și prin varieta-

tea formelor de viață ale popoarelor ce-l locuesc, oferă nesfârșite modele și motive de inspirație și de creațiune pe câmpul artelor plastice, să se impună în viața artistică viitoare a României întregite.

Iată de ce, în vederea acestui scop și pentruca meritul ajungerii lui să-l aibă îndeosebi oamenii pământului acestuia, am ținut ca noua școală de Arte frumoase să se încadreze cu puteri proprii, indigene, alese dintre tinerii cei mai distinși ce și-au cultivat și impus talentul lor prin studii și lucrări făcute în centrele de cultură artistică ale Apusului, sub direcția plină de experiență a unui încercat și meritos maestru, care, utilizând, în chip înțelept și părintesc, forțele tinerilor săi colaboratori, va isbuti, desigur, să adune în jurul lor, spre a le face pregătirea și educația artistică, pe cei ce se vor simți îndemnați a se consacra unor astfel de îndeletniciri, conducându-i pe căile grele și deseori spinoase ale artei și idealului, întru ajungerea scopului amintit.

Cu aceste bune speranțe, deschizând oficial noua Școală de Arte Frumoase din Cluj, țin să exprim mulțumirile mele călduroase și recunoscătoare mai întâiu domnilor membri ai comitetului, cari au binevoit, la cererea ce le-am făcut, să ia asupra-le conducerea acestei școli, — comitet în fruntea căruia stă bărbatul de inimă și pricepere, de muncă și stăruință pentru tot ceea ce reprezintă interes cultural românesc, d-nul profesor și senator Emil Racoviță; să mulțumesc în al doilea loc celor în mâinile cărora stă viitorul școlii, d-lui director Alexandru Popp și tinerilor săi colegi, dela munca și râvna cărora atârnă tot rostul și progresul noiei noastre instituțiuni artistice; să mulțumesc, în fine, primăriei orașului Cluj și reprezentantului ei, care, înțelegând și apreciind însemnătatea unei Școale de Arte frumoase, în cadrul celorlalte așeză-

mente culturale locale, a răspuns cu grabă și interes, cererii ce i-am făcut de a ne oferi local, luminat și încălzit și care, sunt încredințat, pe măsură ce școala se va desvolta și va reclama noi jertfe, va colabora cu Ministerul Artelor pentru satisfacerea lor, împărțind, firește, cu acesta, meritul de a fi contribuit la înființarea și susținerea unei astfel de școli în capitala Ardealului.

Incheiu, domnitor, acest cuvânt, cu dorința ca la mulțumirile ce exprim eu astăzi, să se adaoage, mâine, altele, mai afectuase, ale tinerimii ce-și va face și să-vârși pregătirea și educația artistică în această școală, pe care Statul român o întemeiază pe seama ei, cu deplina credință că jertfele pe care le face vor fi răsplătite, negreșit, cu muncă și sârguință, cu dragoste și recunoștință.

La deschiderea primului Congres național bisericesc.

— 3 Februarie 1926 —

Intru cât prin constituirea Congresului național bisericesc se încheie, în mod concret, lucrările pentru aplicarea legii de organizare a Bisericii ortodoxe române și intru cât, odată cu încheierea acestor lucrări, Statul trebuie să treacă asupra Bisericii cea mai mare parte a atribuțiilor și funcțiilor, pe cari, potrivit unor vechi tradițiuni și anumite legi, le avea și le exercita în numele și pentru Biserica ortodoxă română. — mi se impune ca, înaintea ori cărei lucrări a acestui Congres, să declar, ca ministru al Cultelor, că de azi înainte toate aceste atribuțiuni și funcțiuni trec, cu modalitățile necesare, asupra organelor cari, după noua constituție și organizație a Bisericii noastre, urmează să le aibă și să le îndeplinească de aci înainte.

Aceasta nu însemnează însă că dacă, după noua organizare a Bisericii ortodoxe, Statul nu mai este conducătorul atâtor din rosturile sale de până acum, el nu rămâne și mai departe protectorul și sprijinitorul, sub toate raporturile, al acestei Biserici, atâta vreme cât ea va avea trebuință de această protecție și de acest sprijin, pentru a putea îndeplini cât mai bine misiunea sa, spirituală și morală, culturală și na-

țională, în lăuntru și pentru a-și putea dobândi, în afară, situațiunea pe care trebuie s'o aibă față de celelalte Biserici creștine, răsăritene în deosebi. Și nu înseamnă că, dacă Statul român, în actuala-i alcătuire și prin noul său caracter, nu mai poate fi Statul unei singure confesiuni, prin toată tradiția sa și prin toate năzuințele sale de viitor, el rămâne tot atât de strâns legat de interesele și destinele Bisericii naționale a neamului.

În aceste noi raporturi cu Biserica ortodoxă, Statul român va da întregul său concurs pentru ca recenta lege de organizare să-și producă rezultatele pe cari cu toții le așteptăm dela ea, întemeiați între altele și pe experiența de peste o jumătate de veac, ce s'a făcut cu aplicarea principiilor și dispozițiilor ei în Biserica ortodoxă română de peste munți. Căci, dacă la un popor, abia eșit din iobăgia-i multi-seculară, cu mijloace de organizare a vieții sale publice așa de restrânse și în împrejurări nespuse de dificile, s'a obținut totuși rezultatele atât de frumoase și de apreciate, nu numai pentru înălțarea Bisericii ca atare, ci și pentru înaintarea culturală și națională, — ne putem lesne închipui ce rezultate e chemată să dea noua noastră organizațiune bisericească la un popor eșit întreg și pe deplin la lumina și căldura libertății și independenței sale naționale, cu atât de bogate mijloace ale vieții publice și în împrejurări așa de favorabile ca cele din zilele noastre.

Aceasta cu atât mai vârtos, cu cât suntem cu toți incredințați că acei ce primesc asupra-le sarcina grea și răspunderea mare a conducerii afacerilor Bisericii noastre — membrii de față și cei viitori ai acestui Congres — vor îndeplini cu vrednicie și folos lucrările bisericești încredințate priceperii, experienței și autorității lor, — vor pune, între îndatoririle de căpetenie ale

activității lor publice, totdeauna și în primul loc, pe acele privitoare la Biserică, conștienți că de la soarta acesteia atârnă în bună parte soarta însăși a neamului, — vor năzui, în fine, ca prin munca și râvna lor pentru binele și înaintarea Bisericii și instituțiunile sale, să se realizeze, una câte una, toate acele nădejdi pe cari le punem în opera lor viitoare.

În momentul, solemn și istoric, când prin constituirea acestui Congres, ca cea mai înaltă adunare reprezentativă bisericească a Românilor de religiuine ortodoxă, Biserica noastră străbună intră, efectiv și deplin, sub regimul nouii sale legiuiri și, deci, prin aceasta, într'o nouă fază de desvoltare, mai însemnată, poate, din toate cele până acum, — se cuvine, cred, să îndreptăm gândul nostru, cu sentimente de recunoștință și admirație, către marele Arhiereu dela geniul căruia vine noua noastră organizațiune bisericească, spre nemuritorul Andreiu Șaguna, și să ne întoarcem, apoi, cu omagii de profund respect și nețărmurit devotament, către acel sub a cărui glorioasă domnie s-a dobândit unitatea națională și s'a introdus noua viață a Bisericii ortodoxe, spre M. S. Regele, augustul și măritul nostru Suveran, căruia să-i urăm din tot sufletul : să trăiască întru mulți ani, pentru slava și și fericirea neamului românesc și-a Bisericii sale.

La mormântul lui Septimiu B. Mureșanu.

— 15 Februarie 1926 —

Sunt vre-o treizeci de ani de atunci. Era după Memorand și Replică. La cultul autorității și prestigiului lui Ioan Rațiu, la cuvântul însuflețitor și răscolitor al lui Vasile Lucaciu și la lumina doctrinei naționaliste propagată de Aurel C. Popovici, se formă, în mijlocul poporului român de dincoace de Carpați, ultimul rând de luptători pentru realizarea idealului național, — generațiunea căreia Providența i-a rezervat, nu numai suprema fericire de a trăi aievea în libertate și neatârnare, dar și marea datorie de a lucra pentru consolidarea patriei întregite.

Din rândurile acestor tineri, pe atunci, luptători și anume din al celor ce nu-și puteau găsi acasă rosturi de viață corespunzătoare năzuințelor lor sufletești și conștiinței lor românești, descindea la București, în toamna anului 1897, între alții, și un june teolog de la Blaj, care, cu înfățișarea vigoasă și frumoasă a fizicului său, cu natura sa idealistă și entuziastă, cu caracterul său franc și leal, cu sufletul său hotărît și energic, cu darul cuvântului său, totdeauna plin de căldură, de putere și de convingere, câștigă repede iubirea și încrederea celor ce purtau lupta începută de Gr. Brătianu și Vasile Urechia pentru unitatea politică

a neamului, prin acțiunea culturală a Ligei, spre care se îndreptau, ca spre un liman mântuitor, speranțele noastre ale tuturor și cu deosebire ale intelectualilor, trecuți de aci, dincolo.

Tânărul acesta, care ajunsese, din primele zile ale sosirii sale în Capitala țării, secretar al Ligei și deveni, curând după aceea, figură reprezentativă a tinerimei ardeleni luptătoare pentru cauza națională și unul din conducătorii cei mai cunoscuți și prețuiți ai mișcărilor naționale studentești, nu era altul decât bărbatul distins și meritos pe care, într'o unanimă și profundă durere, mișcătoare prin sinceritatea ei, îl conducem azi la lăcașul de veșnică odihnă, Septimiu B. Mureșanu.

Cei ce l-au cunoscut atunci, cum l-a cunoscut și cel ce are nespuse de dureroasa sarcină de a vorbi acum la marginea sicriului său, nu vor uita niciodată: dragostea și râvna cu care studia și căuta să-și îmbogățească și inobileze mintea și inima cu resurse din izvoarele vii și nesecate ale culturii și vieții naționale din centrul românismului, stăruința și entuziasmul cu care, ani de-a rândul, a stat, prin graiu și scris, în slujba iridentei române, participând la toate acțiunile și manifestațiunile făcute în acest scop, sinceritatea și căldura frățască cu care îmbrățișa și sprijinea pe toți cei ce căutau ajutorul Ligei, îndeosebi pe compatrioții săi, cari priveau în el pe unul din cei mai buni și mai distinși reprezentanți ai lor.

*

Cu astfel de importante rosturi și legături sociale, culturale și politice în Capitală și cu temeinica învățatură pe care și-o câștigase la Universitatea din București, în Facultățile de Drept și Litere, și pe care și-o complectase în o călătorie de studii făcută în Germania și Franța, Septimiu Mureșanu ar fi putut face, negreșit, cu alesele sale însușiri, o frumoasă, o strălu-

cită chiar, carieră profesională în viața publică a României de ieri, dacă sufletul său ar fi ambiționat situații și mărimi cari să-i dea satisfacțiile, ieftine și trecătoare, pe care atâția alții le râvnesc și le urmăresc.

Dar Mureșanu n'a fost dintre aceștia. Legat prin toate fibrele ființei sale sufletești de poporul din care a ieșit și la sânul căruia a crescut, el s'a întors în mijlocul acestui popor, să închine toată munca și priceperea, toată dragostea și râvna, toată energia și entuziasmul de care dispunea, pentru educarea și înaintarea lui, ca unul ce avea conștiința deplină că numai prin întărirea și propășirea culturală și morală a țărânimii române, aceasta va putea îndeplini rolul însemnat ce-i este rezervat în rânduelile viitoare ale neamului.

Și a început modest, ca administrator de plasă, în minunatele plaiuri ale Muscelului, pentru ca, fără șgomot, cu stăruință neobosită, cu cinste exemplară și cu devotament incomparabil, să ajungă director de Prefectură, apoi prefect de județ și, în fine, în România întregită, inspector general administrativ, cea mai înaltă treaptă pe care cariera ce apucase îl putea duce. În toate aceste posturi a rămas față de poporul său același iubitor sincer și onest, același cărmuitor drept și înțelept, același ocrotitor bun și îngăduitor, același stimulator de silințe și energii pentru binele public și același om de inimă și de acțiuni folositoare neamului. Cum l-am cunoscut acum 25 de ani, ca administrator de plasă la Leordeni, așa a rămas în tot cursul carierei sale administrative, cu singura deosebire a capitalului de experiență și de autoritate acumulat și câștigat în acest răstimp.

*

Solicitat stăruitor, acum trei ani, să primească Prefectura Clujului a cedat și a venit în mijlocul nostru.

Negreșit, că la această hotărîre a contribuit și dorința intimă a sufletului său să-și pună puterile în slujba intereselor obștești și românești ale județului unde a văzut mai întîiu lumina zilei, unde și-a petrecut cei mai buni ani ai copilăriei și tinereții, unde-și doarme somnul de veci scumpul său părinte, unde-și avea pe atîția din cei mai de aproape ai săi și unde număra un șir nesfârșit de colegi și prieteni printre intelectualii conducători ai satelor noastre, preoți și învățători.

Cum și-a îndeplinit Septimiu Mureșanu rolul său de reprezentant al guvernului în fruntea administrației din acest județ, e atît de bine și de general cunoscut, că e de prisos să o mai arătăm la marginea sicriului său. O vor spune, multă vreme, sătenii în mijlocul cărora se afla aproape în permanență, ca părintele lor, pentru a-i ajuta, ocroti, sfătui și îndemna spre cele bune și folositoare lor, — o vor spune funcționarii, toți, dela mic pînă la mare, pe care i-a îndrumat și stimulat mereu la muncă cinstită și neobosită pentru interesele poporului încredințat administrației lor, — o vor spune slujitorii altarelor, pe care le-a ajutat să se reînnoiască ori să se reclădească, — o vor spune, mai ales, generațiile de copilași ce-și vor căpăta lumina învățaturii și deci a norocirii lor în cele peste o sută de școli reparate sau înălțate din nou sub îndemnul și străduința sa, — o vor spune toți cei ce s'au bucurat de pe urma administrației lui, făcute în spirit de dreptate și legalitate, de ordine și disciplină, dar cu sentimente de iubire și cruțare pentru lipsele de tot soiul ale poporului și de laudă și recunoștință pentru tot ce iace reprezenta o binefacere sau un progres pe seama acestui popor, — o vor spune, în sfârșit, noi toți, cari cunoaștem și apreciem rezultatele unei administrații, ce, negreșit, va rămîne de pildă în anele județului nostru.

Ce iace trebuie însă să spunem în ora supremă a

plecării sale dintre noi, e că, în toată activitatea sa, de peste un sfert de veac, în domeniul vieții publice și naționale, Septimiu Mureșanu și-a făcut cu prisosință datoria impusă generațiunii sale: a luptat, mai întâiu, cu cea mai înaltă conștiință românească, pentru cauza națională și s'a devotat apoi, cu incomparabil zel, cu sacrificiul persoanei sale chiar, operei de unificare și consolidare a patriei întregite, slujind ca nimeni altul totdeauna interesele neamului și ale țării.

Iată de ce, ca reprezentant al acestor interese, guvernul aduce, prin glasul meu, omagii de admirație și de recunoștință memoriei celui ce a fost, în tot cursul carierei sale, cu deosebire însă în anii din urmă, unul din cei mai vrednici și mai bine meritați slujitori ai Statului român, omagii la care fie-mi permis să adaog personal adâncă și nemărginita iubire a unei sincere și duioase prietenii de aproape treizeci de ani.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La instalarea P. S. Gherontie Nicolau în scaunul de episcop al Constanței.

— 14 Martie 1926 —

Credincioșii eparhiei de Constanța primesc azi, în mijlocul lor, în chip sărbătorec, pe al doilea ierarh rânduit de Providență să-i păstorească în spirit creștin și în sens național. Și-l primesc cu toată încrederea și iubirea pe care a știut să și-le câștige în timpul celor trei ani de când propovăduiește cuvântul Domnului printre dânșii. Căci nu e fără însemnătate faptul că P. Sf. Ta ai ajuns la treapta de episcop al acestei de Dumnezeu păzite eparhii prin voința unanimă și manifest exprimată a tuturor acelor cari, după noua lege de organizare a Bisericii ortodoxe române, reprezintă poporul drept credincios din această parte a țării.

Faptul acesta vă impune, P. Sf., obligațiuni pe cari, sunt încredințat, le simțiți mai bine și mai mult decât ori și cine: să fiți înlăuntrul turmei celei cuvântătoare a lui Hristos, nu numai propovăduitorul învățaturii sale, ci și reprezentantul, moral și spiritual, al năzuințelor și silințelor pe cari păstoriții voștri le nutresc și le îndeplinesc de peste o jumătate de veac, pentru organizarea și propășirea, sub raport cultural și național, a Dobrogei vechi și, acum, și a celei noi și pentru restaurarea stăvechei tradiții de viață bisericească ce a

domnit în aceste rațiuni în primele veacuri ale creștinismului biruitor.

În acest mod lucrând, încrederea și iubirea ce vi se manifestă astăzi vă va urmări și înconjura în tot drumul vieții și vă va da imbold și forțe neconținute pentru a vă putea duce până la capăt demnitatea pe care Biserica și Națiunea v'a oferit-o cu atâta generozitate.

Iar că aceasta o știți, sunt dovadă cuvintele pe cari mi le spuneți la întoarcerea noastră împreună dela tradiționala și regala investitură. Și anume: că cinstea și mărirea cu cari vă învrednicește Regele și Țara v'a impus datorii grele și cu mare răspundere înaintea oamenilor și a lui Dumnezeu.

Ori, cine rostește astfel de cuvinte, în momentul, poate, cel mai de seamă al vieții sale, își dă perfect de bine seama, P. Sf., de ce are să facă și cum are să lucreze pentru îndeplinirea misiunii sale ca ierarh al Bisericii și ca demnitar al Statului.

Iată de ce, P. Sf. mă simt dispensat, ca, în ceasul când iai în primire, deplin și efectiv, scaunul pe care ai să păstorești de aci înainte ca episcop de Constanța, — mă simt dispensat, zic, să-ți mai fac vre-o altă urare decât aceia obișnuită, de sănătate și putere, ca să îndeplinești, să duci la bun sfârșit mai întâiu lucrarea începută cu atâta iubire și stăruință de fericitul adormit întru Domnul episcop Ilarie—reședința episcopală, apoi aceia pe care P. Sf. Ta însuși ai ținut să o făgăduiești solemn M. Sale Regelui, în momentul investiturii — seminariul.

La predarea Departamentului.

— 31 Martie 1926 —

Azi sunt tocmai doi ani și cinci luni de când am avut cinstea să iau în primire acest Departament. Cu încredere am venit atunci, cu mulțumire plec acum. Căci am conștiința deplină că mi-am făcut datoria pe cât s'a putut mai bine și că în toate actele mele am fost călăuzit de sentimentul marei și grelei răspunderi ce apăsă asupra-mi.

Lucrarea—legislativă și de realizări practice—săvârșită la acest Departament, sub conducerea atât a prea onoratului meu predecesor, d-l Const. Banu, cât și a mea proprie, a contribuit, de bună seamă, în măsură însemnată, la opera de unificare și consolidare națională pe care Guvernul din care am făcut parte a îndeplinit-o în folosul patriei și neamului.

Nu este trebuință să arăt ce s'a făcut sub raport legislativ și administrativ și nici ce s'a realizat sub raport practic și concret în această privință, pentru că Dv., colaboratorii mei prețioși, o cunoașteți destul de bine și pentru că am făcut-o în expunerea ce am dat pentru publicația asupra activității de patru ani a guvernării noastre.

Ceeace trebuie însă să arăt este că această lucrare nu s'ar fi putut săvârși fără de acțiunea solidară și armonică

a Guvernului nostru de ieri și fără de munca intensă și ordonată la care Dv. ați fost părtași, dela cel mai mic până la cel mai mare, — muncă nu numai pricepută și devotată, dar și plină de privațiuni și sacrificii.

Iată pentru ce țin ca în ceasul plecării să vă mulțumesc călduros și recunoscător pentru concursul ce mi l-ați dat și să vă asigur că n'am de cât un singur regret: de a nu fi putut răsplăti, totdeauna, moral și material, adică așa cum aș fi dorit, munca și jertfa cu care D-v. ați contribuit la înfăptuirea operei realizată sub conducerea noastră și a cărei continuare Majestatea Sa Regele a binevoit a o încredința noului Guvern și, ce privește Departamentul de Culte și Arte, noului său conducător, d-lui ministru Vasile Goldiș.

Personalitatea d-lui Vasile Goldiș e cea mai bună garanție că opera aceasta va fi dusă la bun și frumos sfârșit. Căci, bărbat care și-a închinat viața intereselor superioare, naționale și culturale, ale neamului, stând zeci de ani, cu pricepere și însuflețire, cu iubire și devotament, în slujba Bisericii și a Școalei române, d-sa era indicat, ca bun cunoscător al treburilor bisericesti și ca conducător azi al întregii vieți culturale de peste munți, să fie și în fruntea acestui Departament, unde are a săvârși — atât pentru Culte, cât și, mai ales, pentru Arte — lucrări de care-și va lega, negreșit, numele său. Și fiindcă pentru aceasta, pe lângă concursul Dv. îi mai trebuie sănătate, țin să-i aduc, în momentul când ia în primire acest Departament, odată cu felicitările mele cele mai călduroase, sincere și cordiale urări de bine.

CUPRINSUL

	<u>Pag</u>
1. La luarea în primire a Departamentului : 31 Octombrie 1923.	3
2. La instalarea P. S. Nichita Duma în scaunul episcopiei Argeşului : 18 Noembrie 1923.	5
3. La decorarea P. S. Episcop al Oradiei, Roman Ciorgariu : 12 Ianuarie 1924.	7
4. La decorarea octogenarului scriitor Ştefan Cacovian, în Alba-Iulia : 20 Ianuarie 1924.	9
5. La a 25-a aniversară a fondării Şcoalei superioare de arhitectură : 9 Martie 1924.	14
6. La serbarea zilei de 3/16 Mai, în Blaj, 1924.	19
7. La punerea pietrei fundamentale a palatului Soc. filarmonice „Lyra“ din Brăila : 8 Maiu 1924.	21
8. La distribuirea celor dintâi premii naţionale pentru poezie şi proză : Iunie 1924.	23
9. La desvelirea bustului lui Gh. Lazăr dela Casa Invăţătorilor din Cluj : 16 Maiu 1924.	25
10. La manifestaţiunea pentru d-l Ion I. C. Brătianu în Sân Mărtin : 7 Iulie 1924.	27
11. La mormântul lui Avram Iancu, cu prilejul serbărilor pentru centenarul naşterii lui : 31 August 1924.	30
12. La locul pe care urmează a se înălţa monumentul lui Avram Iancu în Cluj : 2 Septembrie 1924.	36
13. La stinşirea monumentelor scriitorilor români înmormântaşi în cimitirul Eternităţii din Iaşi : 27 Septembrie 1924.	38
14. La punerea pietrei fundamentale a catedralei din Bălţi : 28 Septembrie 1924.	41

	<u>Pag.</u>
15. La instalarea I. P. S. Mitropolit al Bucovinei Nectarie Cotlarciuc : 10 Noemvrie 1924.	44
16. La inaugurarea institutului teologic ortodox dela Oradia Mare : 6 Decemvrie 1924.	47
17. La inaugurarea institutului teologic ortodox dela Cluj : 7 Decemvrie 1924.	50
18. La inaugurarea Tribunalului dela Făgăraș : 5 Ianuarie 1925.	53
19. La proclamarea în Sf. Sinod a Patriarhatului Bisericii ortodoxe române : 4 Fevruarie 1925.	58
20. La votarea legii Patriarhatului în Adunarea Deputaților : 17 Fevruarie 1925.	64
21. La înproprietărirea funcționarilor publici cu locuri de case în Cluj : 26 Aprilie 1925.	66
22. La punerea pietrei fundamentale a bisericii catedrale ortodoxe din T.-Mureș : 10 Maiu 1925.	69
23. La punerea pietrei fundamentale a palatului episcopal dela Constanța : 24 Maiu 1925.	73
24. La punerea pietrei fundamentale a Seminarului din Dorohoiu : 30 Maiu 1925.	76
25. La mormântul lui Gh. Dima : 7 Iunie 1925.	79
26. Răspuns la cuvântul de primire în Academia Română a d-lui G. Balș : 9 Iunie 1925.	81
27. La inaugurarea căminului de odihnă pentru intelectuali, în Sâmbăta-de-Sus : 2 Iulie 1925.	89
28. La instalarea P. S. Episcop al Aradului D-r Grigorie Comșa : 12 Iulie 1925	92
29. La jubileul de 50 de ani al Reuniunii comercianților, industriașilor și meseriașilor români din Cluj : 15 August 1925.	95
30. La desvelirea bustului lui Ion Mihalyi de Apșa, în Sighetul Marmației : 30 August 1925.	97
31. La înmormântarea P. S. Episcop al Constanței Ilarie Teodorescu : 1 Octomvrie 1925.	99
32. La punerea pietrei fundamentale a Seminarului Negru-Vodă din Curtea-de-Argheș.	102
33. La ceremonia comemorării Sinodului dela Niceia, în Iași : 11 Octomvrie 1925.	106
34. La punerea pietrei fundamentale a Seminarului Cheșarie Episcopul din Buzău : 14 Octomvrie 1925.	109

	<u>Pağ.</u>
35. La învestitura I. P. S. Patriarh Miron: 1 Noemvrie 1925.	112
36. La punerea pietrei fundamentale a Seminarului din Huși: 10 Ianuarie 1926.	115
37. La inaugurarea Școlii de Arte frumoase din Cluj: 17 Ianuarie 1926	118
38. La deschiderea primului Congres național bisericesc: 4 Fevruarie 1926.	121
39. La mormântul lui Septimiu B. Mureșanu: 25 Fevruarie 1926.	124
40. La instalarea P. S. Gherontie Nicolau în scaunul episcopiei de Constanța: 14 Martie 1926. . . .	129
41. La predarea Departamentului: 31 Martie 1926. . .	131

BCU Cluj / Central University Library Cluj

GREȘELI DE TIPAR.

- Pag. 23: Nr. de ordine al cuvântării 8, în loc de 7.
„ 25: 16 Maiu 1924, în loc de 16 *Iunie* 1924.
„ 27: 7 Iulie 1924, în loc de 7 *Iunie* 1924.
„ 53: 5 Ianuarie 1925, în loc de 5 Ianuarie 1924.
„ 125: 25 Februarie 1926, în loc de 15 Februarie 1926.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
